

**museum van
boijmans beuningen**

**collectieplan
2022 - 2023**

D

D

Depot Boijmans Van Beuningen, winter 2021

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
2	Museumgeschiedenis	5
3	Collectie	6
4	De collectie op deelniveau	9
5	Verzamelbeleid	14
6	Collectiemobiliteit	19
7	Conservering en restauratie	20
8	Collectieregistratie en -documentatie	23
9	Tentoonstellingsprogramma	25
10	Onderzoek en publicaties	29
11	Samenvatting en actiepunten	31

Colofon

Juli, 2021, Rotterdam

Museum Boijmans Van Beuningen
Postbus 2277
3000 CG Rotterdam

Kantoor:
Gedempte Zalmhaven 4K
3011 BT Rotterdam

Depot Boijmans Van Beuningen
Museumpark 24
3015 CX Rotterdam

Fotografie
Ossip van Duivenbode
Studio Tromp
Tom Haartsen
Jannes Linders
Ernst Moritz
Suzanne Koopstra
Roel van Tour
Kimberly Vicente

De collectie van Museum Boijmans Van Beuningen is online te raadplegen op <https://www.boijmans.nl/collectie>
Deze site is onderdeel van de corporate website <https://www.boijmans.nl>

1 Inleiding

1.1. Missie en visie

Door het koesteren, ondersteunen en vieren van de vrijheid van expressie door kunstenaars en het hebben van respect voor oude, nieuwe en controversiële ideeën, willen we iedereen een uitdagend perspectief op de wereld bieden.

Wij verzamelen, onderzoeken, documenteren, conserveren en restaureren, alleen en met anderen, zeven eeuwen beeldende kunst en vormgeving. We voegen kennis en nieuwe inzichten toe en programmeren vooruitstrevend met onze eigen collectie als uitgangspunt.

We bieden iedereen een waaier aan mogelijkheden om te grasduinen door de kunstgeschiedenis van de middeleeuwen tot nu. We verbinden, prikkelen verbeelding, geven inspiratie en stimuleren creativiteit.

1.2 Positionering

De collectie van Museum Boijmans Van Beuningen draagt, meer dan die van andere Nederlandse musea, een sterk internationaal karakter. Dat geldt voor de verzameling kunstwerken op papier, de oude schilder- en beeldhouwkunst, de moderne en eigentijdse beeldende kunst en de verzameling vormgeving. De collecties teken- en prentkunst, vroeg-Nederlandse schilderkunst en surrealisme behoren tot de wereldtop.

In de geschiedenis van het museum spelen Rotterdams ondernemerschap en particulier initiatief een hoofdrol. Havenbaronnen onderstreepten hun internationale oriëntatie en blik op de wereld door kunst van hoge kwaliteit te verzamelen. Samen met de staf van het museum en andere belangrijke verzamelaars brachten zij een omvangrijke, internationale kunstcollectie bijeen waarin niet alleen grote meesters met belangrijke stukken zijn vertegenwoordigd, maar ook de mooiste werken van minder bekende kunstenaars een plaats hebben gekregen. Deze verzameling geeft uitdrukking aan de eigenschappen die de stad Rotterdam hebben gevormd: ambitie, doorzettingsvermogen, ondernemingslust en trots. De kracht van het museum ligt in de collectie die het beheert en hoe het steeds weer, voor elke tijd, in iedere generatie, de actualiteit van de verzameling benadrukt en toelicht.

De gevarieerde collectie wordt benaderd als een eenheid in verscheidenheid. Het museum streeft ernaar om grenzen te doorbreken en onverwachte verbanden te leggen tussen disciplines, periodes, materialen en stijlen. Het unieke en diverse karakter van de stad

inspireert om de collectie te benaderen vanuit een internationaal verband en biedt mogelijkheden om nieuwe perspectieven aan te boren. In het verzamel-, presentatie- en onderzoeksbeleid richt het museum zich daarnaast op een drietal zwaartepunten: Surrealisme en het surreële, Oude meesters, nieuwe visies en De blik vooruit. Dat neemt niet weg dat er soms onverwacht kunstwerken op de markt komen die de collectie enorm kunnen versterken. Het museum streeft ernaar om hierop in te kunnen springen als een kans zich voordoet.

Rotterdam

Het museum is geworteld in Rotterdam; een havenstad van internationale allure die steeds nieuwe generaties werkkrachten van buiten aantrekt. Deze inclusieve stad creëert kansen voor iedereen die de handen uit de mouwen steekt. Ideeën, waarden en gebruiken uit andere culturen horen bij Rotterdam en andersom hebben de nieuwe Rotterdammers de verhalen van de stad opgenomen in hun leven. Het museum biedt actuele en relevante perspectieven die uitnodigen tot kritisch denken en het bewustzijn over 'het andere' en 'de ander' bevorderen. Al voelt niet iedereen zich aangesproken door wat het museum te bieden heeft, voor de meeste Rotterdammers is het betekenisvol dat de stad een internationaal vooraanstaande collectie bezit, met relikwieën uit het verleden en sleutels naar de toekomst, die mensen van heinde en ver aantrekt.

Als grootste museum voor beeldende kunst en vormgeving voert het museum een ruimhartig bruikleenbeleid binnen het netwerk van de Rotterdamse collega-instellingen en zoekt het waar mogelijk de samenwerking. Samen met de Kunsthall, Het Nieuwe Instituut en het Chabot Museum zit het museum in het bestuur van Stichting Museumpark. De verzameling van de Stichting Vedute wordt door Het Nieuwe Instituut en Museum Boijmans Van Beuningen gezamenlijk beheerd en geëxposeerd. In het aanwinsten- en/of tentoonstellingsbeleid wordt altijd gekeken naar collega-instellingen zoals Museum Rotterdam, TENT, Garage Rotterdam, Kunstinstituut Melly en Het Nieuwe Instituut. En samen met het Nederlands Fotomuseum en Kunstinstituut Melly organiseert het museum de Museumnacht.

Nationaal

Wat de oude kunst betreft hoort Museum Boijmans Van Beuningen samen met het Rijksmuseum en het Mauritshuis tot de drie belangrijkste musea van het land. Anders dan de genoemde twee instellingen ligt de nadruk niet alleen op de Hollandse kunst maar ook op andere landen en loopt de internationale lijn in de collectie door tot het heden. De collectie klassiek-

moderne en hedendaagse kunst is van vergelijkbaar niveau is als die van het Stedelijk Museum Amsterdam, het Gemeentemuseum Den Haag en het Kröller-Müller Museum in Otterlo. Sedert de jaren tachtig van de vorige eeuw verzamelt het museum bovendien hedendaagse kunst van kunstenaars die werkzaam zijn in Rotterdam en tevens van nationaal en internationaal belang. De collectie pre-industriële vormgeving is vergelijkbaar met die van het Rijksmuseum, terwijl de collectie vormgeving 1800-heden een zelfde niveau heeft als collecties van het Stedelijk Museum Amsterdam en het Gemeentemuseum Den Haag. De designcollectie is breder georiënteerd dan die van het Design Museum in 's-Hertogenbosch. Het museum deelt de collectie ruimhartig met collega-instellingen in Nederland, waarbij er de laatste jaren extra aandacht is voor het zo laag mogelijk houden van de bruikleenkosten.

Internationaal

Qua breedte en door de kwaliteit van de topstukken doet de collectie denken aan die van de National Gallery of Art in Washington en het Victoria and Albert Museum in Londen - hoewel het V&A minder schilderkunst en geen hedendaagse kunst verzamelt - maar Museum Boijmans Van Beuningen is vele malen kleiner dan deze topinstellingen, evenals het gebouw en de staf. Door de hoge kwaliteit van de collectie staat het

museum qua bruikleenpositie toch in de top vijftig van kunstmusea wereldwijd.

1.3 Transit-periode

Het museum sloot op 27 mei 2019 om 19:00 uur de deuren van het gebouwencomplex aan het Museumpark voor een periode van naar nu bekend is bijna negen jaar. In die periode ondergaat het gebouw een grote asbestsanering, renovatie en vernieuwing. In goed overleg met de gemeente Rotterdam, eigenaar van het gebouw, worden mogelijke scenario's uitgewerkt voor de renovatie. Het is de bedoeling niet alleen zichtbaar te blijven, maar de transitieperiode ook te gebruiken om een aantal zaken te onderzoeken voor het toekomstige museum.

Zichtbaarheid tijdens de renovatie

In de transitiejaren 2019 tot 2021, tot de opening van het nieuwe Depot, heeft het museum een unieke samenwerking met acht Rotterdamse partners gerealiseerd: Kunsthall, Chabot Museum, Belasting en Douanemuseum, Museum Rotterdam, Stedelijk Museum Schiedam, Wereldmuseum, Maritiem Museum en Erasmus MC. Door het project Boijmans bij de Buren bleef de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen deels zichtbaar voor het publiek en ging het een dialoog

Claude Monet, *Printemps à Vétheuil*, 1880, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Bruikleen: Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, Schenking: Mevr. E.Y. van Beek van Hoorn Janssen 1951.

aan met de collectie of het programma van de burens. Dit deelproject is financieel genereus gesteund door de Rotterdamse stichting Droom en Daad. Zichtbaarheid van het museum is daarnaast gerealiseerd door de educatieve projecten Boijmans in de Klas en Boijmans Hillevliet en het reizende tentoonstellingsprogramma Boijmans in het Buitenland. Bovendien zet het museum in op zichtbaarheid op sociale media. Het doel is om de collectie toegankelijk te houden voor de volgende generaties schoolkinderen, voor de Rotterdammer, het algemene publiek, maar ook de naamsbekendheid van het museum over de grenzen te vergroten met het oog op de verwachte toename van het internationale toerisme. Andere belangrijke publieke functies van het museum, zoals de bibliotheek, zijn tot eind 2021 toegankelijk voor het publiek in een Boijmans studiezaal in het Stadsarchief Rotterdam. Bij de opening van het depot zal de studiezaal van de bibliotheek samenvoegen met de studiezaal van de prenten en tekeningen in het depot.

Depot

In 2021 opent een geheel nieuw museaal concept: Depot Boijmans Van Beuningen. Een open depot, waarin de collectie in opslag volledig zichtbaar is, de werkprocessen transparant zijn en wordt samengewerkt met externe professionals en particuliere huurders. Hoewel er overal in de wereld wordt geëxperimenteerd met openbare restauratieateliers en vormen van *visible storage*, wordt de toegankelijkheid van de collectie nergens zo ver doorgevoerd als in Depot Boijmans Van Beuningen. De vele verzoeken voor internationale lezingen en werkbezoeken van instellingen als het V&A laten zien dat het buitenland de ontwikkeling van deze nieuwe typologie op de voet volgt, terwijl de discussie over de toegankelijkheid en zichtbaarheid van collecties ook in eigen land wordt gevoerd. In 2021 wordt de collectie ingehuisd en worden de laatste voorbereidingen getroffen. Vanaf de opening van het Depot in november 2021 kan het museum weer een breed publiek bedienen op een vaste plek in de stad. Hoewel Depot Boijmans Van Beuningen in eerste instantie is gericht op het zichtbaar maken van de zorg voor een kostbare kunstverzameling, en het aanspreken van de bezoeker als verzamelaar, zal het museum vanaf februari 2022 tot heropening van het museum een hoogtepuntenpresentatie maken in de grote zaal op de vijfde verdieping. Na heropening van het museum worden de twee concepten (museum en depot) weer duidelijker van elkaar gescheiden.

Onderzoek in transit

Tijdens de transit-periode wil het museum onderzoek doen naar de rol van het museum in de wereldstad die Rotterdam is en veranderingen in het museale veld. Het museum wil een knooppunt zijn in een wijdvertakt netwerk, dat relevante informatie ontvangt, verwerkt en teruggeeft. Het museum verbindt mensen door kunst

en wil een platform zijn voor verhalen. Hierbij zijn vraagstukken rondom diversiteit, inclusie en verbinding met de stad belangrijke onderwerpen die het museum door middel van activiteiten in Boijmans Hillevliet en via de sociale media wil gaan onderzoeken. Het museum experimenteert en onderzoekt nieuwe vormen van bezoekersbeleving, ontwikkelt en implementeert een digitale strategie en versterkt zijn onderzoeksprofiel. Kennis delen, dialoog en transparantie staan hierbij centraal. Als een van de grootste culturele voorzieningen, met een stevige professionele organisatie, wil het museum van bijzondere betekenis zijn voor de stad waarin het is geworteld.

Toekomst

In 2032 heeft Museum Boijmans Van Beuningen meerdere gedaanten. Het museum en depot zijn fysiek aanwezig in Museumpark, in een samenhangend netwerk van gebouwen en bouwdelen die samen zijn geschiedenis en de achtereenvolgende visies op de band tussen mensen en kunst reflecteren. De kunst kan er in al haar verscheidenheid worden beleefd. Het park fungeert als een museale buitenruimte die de bouwdelen verbindt met elkaar, met de naburige culturele instituten, de Westersingel en de binnenstad. Daarnaast bestaat het museum virtueel en wereldwijd als digitale constructie.¹ In beide verschijningsvormen is ruimte voor zowel de individuele als de collectieve beleving van kunst.

Carel Fabritius, *Zelfportret*, circa 1645, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Uit de nalatenschap van: F.J.O. Boijmans 1847.

¹ Zie het visiestuk van Museum Boijmans Van Beuningen *Museum in Transit/Museum als Netwerk*, Rotterdam 2019.

2 Museumgeschiedenis²

Museum Boijmans Van Beuningen is sinds de oprichting verbonden met verzamelaars, vaak uit de stad Rotterdam, en altijd met een brede blik op de wereld. Het museum verzamelt als het ware verzamelingen. Het legaat van de Utrechtse jurist F.J.O. Boijmans aan de stad Rotterdam was het begin van Museum Boymans dat in 1849 zijn deuren in het Schielandshuis opende. Na een verwoestende brand in 1864 ging een groot deel van de collectie oude en romantische schilderkunst, de volledige collectie prentkunst en een groot deel van de tekeningen, evenals de porseleincollectie verloren. In de decennia rond 1900 werd gestart met het verzamelen van eigentijdse Nederlandse prenten- en tekenkunst en vanaf 1910 met de glas- en keramiekverzameling. In 1903 verwierf Museum Boymans als eerste museum wereldwijd een werk van Vincent van Gogh, *De populierenlaan bij Nuenen* (1885). Met schenkingen en legaten van collecties glas, zilver en keramiek van verzamelaars als E. Van Rijckevorsel en J.P. van der Schilden kreeg de collectie tussen 1910 en 1930 een hernieuwde start. Het inspireerde bovendien diverse verzamelaars om hun goede voorbeeld te volgen. De verwerving van de verzameling A.J. Domela Nieuwenhuis in 1923 legde de basis voor het huidige prentenkabinet. Voor de sterk groeiende museumcollectie werd tijdens het directoraat van Dirk Hannema een nieuw gebouw gerealiseerd; het zogenaamde Van der Steur-gebouw (1935).

In 1939 werd door de belangrijkste schenkers de Stichting Museum Boymans opgericht met als doel 'het bevorderen van de bloei' van het museum. Bovendien konden de verworven kunstwerken voor deze stichting, zoals *Titus aan de lezenaar* (1655) van Rembrandt, zo buiten het gemeentelijk eigendom en beschikkingsrecht worden gehouden. In 1940 schonk D.G. van Beuningen het belangrijkste deel van de tekeningencollectie Koenigs die sinds 1935 in bruikleen was en in 1940 door hem aangekocht, aan het museum. Gedurende de Tweede Wereldoorlog verdubbelde de collectie Kunstnijverheid. Er was in deze periode vooral aandacht voor de keramiek.

Na de Tweede Wereldoorlog groeide de collectie sterk door talrijke aankopen, legaten en schenkingen. J.C.J. Bierens de Haan liet in 1951 zowel zijn prentencollectie als een handbibliotheek na, evenals een vermogen om de grafiekverzameling verder mee uit te breiden (ondergebracht in de Stichting Lucas van Leyden). De aankoop van de collectie van wijlen D.G. van Beuningen in 1958, waaronder topstukken als Bruegels *Toren van Babel* (ca. 1568), was de aanleiding om de naam van het museum te wijzigen in Museum Boymans – van Beuningen (de schrijfwijze werd in 1998 gewijzigd

in het huidige Museum Boijmans Van Beuningen). De collectie Kunstnijverheid werd in de jaren na de oorlog vooral verbreed met andere disciplines, waaronder tin, koper, brons en kant.

Door directeur J.C. Ebbinge Wubben en conservator Renilde Hammacher-Van den Brande kwam er meer aandacht voor het verzamelen van moderne en eigentijdse kunst; in retrospectief werd het surrealisme verzameld als belangrijke klassiek-moderne stroming die ontbrak in Nederlandse collecties. Ook op het gebied van de keramiek begon het museum nu, vooral op initiatief van Bernardine de Neeve, eigentijdse voorbeelden van nog levende keramisten te verzamelen. In 1972 werd de Bodon-vleugel in gebruik genomen, om ruimte te bieden aan meer en grotere tentoonstellingen en groot formaat kunstwerken. Hetzelfde jaar kreeg het museum de collectie van Stichting Willem van der Vorm in langdurig bruikleen met als zwaartepunten de Nederlandse zeventiende eeuw en de Franse negentiende eeuw. Tijdens de directoraten van Wim Beeren, Wim Crowel, Johan ter Molen (a.i.) en Chris Dercon en de conservatorschappen van Martin Visser en Karel Schampers kwam de nadruk meer op hedendaagse kunst en vormgeving te liggen. Beeren concentreerde het aankoopbeleid op enkele internationaal bekende kunstenaars als Joseph Beuys, Andy Warhol en Bruce Nauman. De tijdens Dercon geïnitieerde grensoverschrijding tussen disciplines, vernieuwing en experiment worden door de huidige directeur Sjarel Ex voortgezet. Tijdens Ex is voor alle verzameldisciplines van het museum gekocht en is gezocht naar beeldbepalende, verbredende en verdiepende aanwinsten; van oude meesters en kunstnijverheid tot en met hedendaagse kunst en vormgeving. Op het terrein van de vormgeving en de mode neemt het museum een steeds maatschappelijk geëngageerder standpunt in.

² De geschiedenis van het museum werd in 1999 uitvoerig beschreven in het boek *150 jaar Museum Boijmans Van Beuningen*, red. J.R. ter Molen, Rotterdam 1999 en recent in de *Boijmans Studie Omstreten verleden*. Museum Boijmans Van Beuningen en de Tweede Wereldoorlog, Ariëtte Dekker et al., Rotterdam 2018. In 2022 verschijnt daarnaast een studie van Mienke Simon Thomas over de geschiedenis van de collectie vormgeving waarin uitgebreid op de museumverzamelgeschiedenis wordt ingegaan.

3 Collectie

3.1 Karakterisering van de collectie als geheel

Museum Boijmans Van Beuningen is het enige museum in Nederland waar de bezoeker op het hoogste niveau kan kennismaken met zeven eeuwen (westerse) kunstgeschiedenis, van 1400 tot nu. Het museum kan een internationaal perspectief bieden en verbanden leggen tussen hedendaagse kunst en design, gekoppeld aan oude kunst, vormgeving en prentenkabinet. Niet alleen de breedte en samenstelling van de collectie is uniek, ook de kwaliteit van individuele kunstwerken is groot. Het geeft geen compleet overzicht maar kenmerkt zich juist door een unieke keuze van werken die de weerslag is van 170 jaar verzamelen door tal van individuen en het museum zelf.

3.2 Eenheid in verscheidenheid

De collectie van Museum Boijmans Van Beuningen omvat circa 152.000 objecten en bestaat uit teken- en prentkunst, oude schilder- en beeldhouwkunst, moderne, eigentijdse beeldende kunst en een grote verzameling vormgeving van 1200 tot heden. Voor de meeste van deze disciplines heeft het museum een conservator in huis waardoor specialistische kennis over de onderwerpen beschikbaar is. In hoofdstuk vier wordt ingegaan op de verschillende deelverzamelingen. Tegelijkertijd benadert het museum de collectie als een eenheid in verscheidenheid en streeft het ernaar met aankopen, presentaties, publieksbegeleiding en onderzoek niet slechts bestaande kernen te versterken, maar tegelijkertijd grenzen tussen disciplines te overschrijden en de collectie vanuit nieuwe, soms verrassende, invalshoeken te benaderen. Dit beleid krijgt mede vorm aan de hand van de drie zwaartepunten: Surrealisme en het surreële, Oude meesters, nieuwe visies en De blik vooruit.

Surrealisme en het surreële

Museum Boijmans Van Beuningen is het enige museum in Nederland met een internationale collectie surrealisme. Vanaf de jaren zestig kocht het topstukken van onder andere Salvador Dalí, René Magritte en Yves Tanguy. Het museum ziet het surrealisme echter als veel meer dan een afgebakende kunststroming. Het surreële of fantastische is al terug te vinden bij Jheronimus Bosch die voor veel surrealistische kunstenaars een inspiratiebron was. Het museum verzamelt surrealistisch design en hedendaagse kunst die raakt aan het surrealisme. Extra aandacht heeft het museum voor vrouwelijke kunstenaars wier werk – ten onrechte – minder bekend is zoals Eileen Agar, Claude Cahun, Unica Zürn en Leonora Carrington. Door werk van hen te

verwerven, te presenteren en te onderzoeken brengen we verdieping in de collectie surrealisme.

Oude meesters, nieuwe visies

Museum Boijmans Van Beuningen heeft een voor Nederland uitzonderlijke collectie vroege schilder-, teken- en prentkunst met als enige museum in Nederland werk van Jan van Eyck, Dieric Bouts en Jheronimus Bosch. Ook wat betreft vroege buitenlandse kunst neemt het een unieke positie in met topstukken uit de Franse en Duitse vijftiende-eeuwse schilderkunst. De doorlopende wederzijdse beïnvloeding tussen Nederlandse, Duitse en Franse beeldhouwers, schilders, tekenaars en grafici is een belangrijk focusgebied en onderwerp voor tentoonstellingen (zoals *De weg naar Van Eyck 2012-2013*), aankopen en onderzoek. Vanuit het ALMA (Afbeelding Linkt Met Artefact) project worden er ook verbanden gelegd tussen schilderijen en prenten en voorwerpen uit dezelfde periode die daarop zijn afgebeeld, en dikwijls ook in de museumcollectie aanwezig zijn. Dit resulteert regelmatig in verleende bruiklenen, zoals voor het grote Bruegelretrospectief in Wenen in 2018.

François Desprez, *Vrouwenfiguur met grote laars op het hoofd*, 1565. Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Aankoop met steun van: Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds Middeleeuwen en Renaissance) en Stichting Lucas van Leyden 2020.

De blik vooruit

Het museum signaleert nieuwe ontwikkelingen en vertaalt deze naar een aansprekend (tentoonstellings) programma en dito aanwinsten. Dit uit zich in het programmeren van in Nederland minder of nog onbekende Europese en nadrukkelijk ook niet-Europese kunstenaars, in betekenisvolle interventies in de museale ruimte, zoals in het langlopende project *Sensory Spaces* (2013-2019) en plannen voor een vervolgproject dat het museum samen met Stichting Ammodo ontwikkelt met de titel *Le Miroir Vivant*, naar het in 2015 verworven schilderij van René Magritte. Het museum volgt thema's die ontwerpers bezighouden. In hun ontwerpvoorstellen onderzoeken ze vorm en functie, evenals engagement en nieuwe normen, waarbij ze aansluiten op actuele ontwikkelingen in social design. In de tentoonstelling *Change the System* werd het publiek direct aangesproken om na te denken en te participeren in actuele maatschappelijke vraagstukken over schaarste, meerstemmigheid en conflict. De vormgevers op hun beurt onderzochten, soms letterlijk op zaal, deze vraagstukken in hun werk. Nu het museumgebouw gesloten is gaat deze programmajijn door op verscheidene plekken in de stad en digitaal, zoals in de online tentoonstelling *De afbreekeconomie*. In dit zwaartepunt heeft het museum bijzondere aandacht voor jong talent en de rol die kunst en de verbeelding hebben in het maatschappelijke discours. Het museum wil de drie zwaartepunten verder versterken met aankopen, tentoonstellingen, onderzoek en publicaties.

De verzameling van Museum Boijmans Van Beuningen omvat 152.593 objecten (inv. nrs. in TMS* per 29 juni 2021 incl. virtuele records). Het museum kent vijf verzamelgebieden:

- Teken- en prentkunst (ca. 19.400 en 69.700)
- Oude schilder- en beeldhouwkunst (ca. 1.400)
- Moderne en eigentijdse kunst (ca. 11.000)
- Vormgeving (ca. 49.000)**
- Voorheen stadscollectie (ca. 1.700)

* TMS staat voor 'The Museum System'. In deze database wordt de museumcollectie geregistreerd en ontsloten. De registratie vindt zowel op groepsniveau (bijvoorbeeld: een servies) als op objectniveau plaats; het aantal objecten in de collectie varieert dus naar gelang de wijze van tellen in TMS.

** In 2020 is een groot onderzoek gedaan naar dubbele standplaatsnoteringen en onbekende standplaatsen in TMS. Hierdoor kon een aantal objecten dat dubbel stond geregistreerd worden aangepast en daardoor is het totaal nu lager dan in 2019.

3.3 Eigendomsverhouding

De collectie is voor het merendeel eigendom van de gemeente Rotterdam. Ongeveer 15% van de verzameling bestaat uit langdurig bruiklenen die voor een groot deel voor het museum zijn 'geormerkt'. Hiertoe behoren die van de Stichting Museum Boijmans Van Beuningen, de Stichting Het Nederlandse Gebruiksvoorwerp, de Han Nefkens H+F Collection, het Kalhorn/Timmermans Fonds, de Stichting Willem van der Vorm en de Nederlandse Staat (Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, onder andere aanwinsten van de Stichting Fonds Willem van Rede). Tot slot zijn de vele bruiklenen die door particulieren aan het museum worden toevertrouwd van groot belang voor de museumcollectie.

3.4 Financieringsmix

Het museum beschikt over een zeer gering eigen aankoopbudget van 50.000 euro per jaar, maar streeft ernaar om verschillende mogelijkheden van aanvullende financiering optimaal te benutten door het gebruik van fondsen op naam, huisstichtingen, geormerkt geld als de Bijdrage Collectieprogramma's van het Mondriaan Fonds en in samenhang te besteden bedragen als die van de BankGiroLoterij en Vereniging Rembrandt, de Erasmusstichting, Stichting Bevordering van Volkskracht en het Prins Bernhard Cultuurfonds op verschillende manieren in te zetten en daarmee te combineren. Het beschikbare geldbedrag uit de huisstichtingen is echter afhankelijk van de beurskoersen en de opbrengst van het stamkapitaal wordt altijd in stand gehouden. Voor alle grote aankopen is het museum volledig afhankelijk van het resultaat van fondsenwervingsacties, zoals in 2020 voor de aankoop van een belangrijk symbolistisch schilderij van Max Beckmann.

Max Beckmann, *Apollo*, 1942, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Gedeeltelijke aankoop met steun van: Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar Themafonds Moderne kunst, haar Dura Kunstfonds en het Prins Bernhard Cultuurfonds) en Stichting Museum Boijmans Van Beuningen / Gedeeltelijke schenking: Marie Louise von Motesiczky Charitable Trust, 2020.

Sinds jaar en dag ondersteunen huisstichtingen Museum Boijmans Van Beuningen bij zijn belangrijkste taken: beheren, verwerven en presenteren. Die ondersteuning is van vitaal belang voor het goed functioneren van het museum. Dit zijn de Stichting Fonds Willem van Rede (verwerving van moderne en hedendaagse internationale kunst), Stichting Museum Boijmans Van Beuningen (ondersteuning van het belang van het museum in het algemeen), Stichting Van Beuningen/Peterich fonds (verwerving van eigentijdse (teken)kunst), het Kalthorn/Timmermans Fonds (bevorderen van aankoop van zilver en hedendaagse ontwerpen), Stichting Lucas van Leyden (legaat Bierens de Haan bestemd voor de verwerving van prenten) en de Stichting Willem van der Vorm (heeft haar collectie aan Museum Boijmans Van Beuningen in langdurig bruikleen gegeven). Het initiatief Han Nefkens H+F Mecenaat en Han Nefkens Fashion on the Edge (resp. hedendaagse (installatie) kunst en nieuwe ontwikkelingen op het snijvlak van mode en beeldende kunst) is nu afgesloten, maar heeft bijzondere aanwinsten voor de collectie opgeleverd.

3.5 Schenkingen en langdurig bruiklenen

De collectie van Museum Boijmans Van Beuningen vindt zijn basis in enkele grote schenkingen en legaten.

Dikwijls is er in samenspraak met het museum verzameld en later geschonken, zoals de collectie Schoufour of Kalthorn Timmermans of de gebroeders Visser. Toch is het museum voorzichtig met het accepteren van nieuwe schenkingen en langdurige bruiklenen. Iedere schenking of bruikleen dient te voldoen aan de vastgestelde uitgangspunten voor opname in de collectie (zie hoofdstuk 5). Twee bijzondere schenkingen die het museum in 2020 in ontvangst mag nemen zijn 514 tekeningen en collages van de Stichting Federico Antonio Carasso, uit de nalatenschap van de gelijknamige kunstenaar en de omvangrijke surrealisme bibliotheek van het echtpaar Vancrevel en De Jong. Het museum vraagt en krijgt soms ook belangrijke werken in langdurig bruikleen, zoals het grote schilderij van Guercino *David met het hoofd van Goliath* (1657) van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Bruiklenen kunnen echter worden teruggevraagd door de bruikleengever. Hoewel het gelukkig dikwijls mogelijk is gebleken om cruciale werken na beëindiging van de bruikleen in eigendom te verwerven heeft het museum even vaak gedwongen afscheid moeten nemen van belangrijke stukken zoals in 2017 van *Interieur / Mlle Miroir, Mlle Collier et Mlle Sofa* uit 1914 van Kees van Dongen dat vanwege de Franse belastingwetgeving werd teruggevraagd door de bruikleengever en om moverende redenen helaas niet werd gesteund door de gangbare steunfondsen.

Selectie van werken uit de schenking van 514 tekeningen en collages van de Stichting Federico Antonio Carasso, uit de nalatenschap van de gelijknamige kunstenaar 2020.

4 De collectie op deelniveau

4.1 Prent- en tekenkunst

Conservatoren: dr. Peter van der Coelen en dr. Albert Elen

Prenten

De verzameling prenten van Museum Boijmans Van Beuningen is met ca. 69.700 bladen de grootste deelverzameling en biedt een overzicht van de westerse prentkunst vanaf de vijftiende eeuw tot heden. Met het internationale karakter van de verzameling dat wordt doorgetrokken tot heden neemt het Rotterdamse prentenkabinet een unieke plaats in binnen Nederland. Belangrijke kernen vormen de verzamelingen van Domela Nieuwenhuis en Bierens de Haan die respectievelijk in 1923 geschonken en in 1951 aan het museum gelegateerd werden. Vanaf 1951 werden circa 15.000 bladen verworven met steun van de Stichting Lucas van Leyden. De overige werken in deze deelcollectie zijn verworven door aankopen en schenkingen. Getalsmatig en kwalitatief vormt de Noord- en Zuid- Nederlandse prentkunst tot 1800 met zo'n 16.000 bladen het sterkste onderdeel van de verzameling, met hoogtepunten van onder meer Lucas van Leyden, Cornelis Cort, Jacques de Gheyn en Hendrick Goltzius, en de Hollandse zeventiende eeuw, met Willem Buytewech, Jan van de Velde, Rembrandt en Adriaen van Ostade. Ruim vertegenwoordigd is ook de Nederlandse grafiek uit de periode na 1800 en die van Rotterdamse kunstenaars uit de twintigste eeuw. Internationaal omvat de collectie hoogtepunten uit de Duitse grafiek rondom Albrecht Dürer, de Italiaanse en Franse prentkunst uit de periode van het maniërisme (school van Fontainebleau), de Italiaanse achttiende-eeuwse grafiek (Giovanni Battista Piranesi), de Franse prentkunst uit de negentiende en twintigste eeuw (Nabis groep en Pablo Picasso) en de Engelse popart. Op het gebied van de actuele prentkunst is het museum sinds 2009 opdrachtgever door iedere twee tot drie jaar een 30-tal (inter-)nationale kunstenaars te vragen een werk te maken voor de tentoonstelling Kunst4Kids.

Tekeningen

De verzameling tekeningen bestaat uit ca. 15.700 werken van kunstenaars geboren voor 1875 en ca. 4.800 van kunstenaars geboren na 1875. Van groot belang voor de collectie was de schenking door D.G. van Beuningen in 1940 van een groot deel van de collectie Koenigs met topstukken uit vrijwel alle Europese scholen van de vijftiende eeuw tot en met de negentiende eeuw. De nadruk van de collectie tekeningen ligt op de Hollandse en Vlaamse tekenkunst van de vijftiende en zestiende eeuw, met 406 belangrijke tekeningen van onder andere Jheronimus Bosch en

Pieter Bruegel, waarvan in 2012 een online bestands-catalogus is gepubliceerd. De Italiaanse tekenkunst is vertegenwoordigd van de veertiende tot en met de achttiende eeuw, met de nadruk op de zestiende en achttiende eeuw. Deze collectie van ongeveer 670 bladen (niet meegeteld de deelverzameling van 410 bladen van Fra Bartolommeo) bevat topstukken van onder anderen Leonardo da Vinci, Michelangelo Buonaroti, Paolo Veronese, Jacopo en Domenico Tintoretto en Giovanni Battista Tiepolo. Wat betreft de Franse kunst ligt de nadruk op de achttiende eeuw en negentiende eeuw, waaronder toptekeningen van impressionisten als Paul Cézanne en Edgar Degas. Andere bijzondere, maar relatief kleine deelgebieden zijn de vroege zestiende-eeuwse Duitse tekenkunst met een belangrijk ensemble tekeningen van Albrecht Dürer en Matthias Grünewald (een van de belangrijkste collecties buiten het Duitse taalgebied), tekeningen van achttiende- en vroeg-negentiende-eeuwse Spaanse kunstenaars waaronder Francisco Goya en Nederlandse tekeningen uit de negentiende eeuw. Getalsmatig onderscheidt zich de ongeveer 4.500 bladen omvattende Collectie Ploos van Amstel Knoef, welke hoofdzakelijk tekeningen van Nederlandse negentiende-eeuwse kunstenaars omvat. De twintigste-eeuwse tekenkunst is in nauwe samenhang met de deelcollectie moderne en hedendaagse kunst opgebouwd. Het museum volgt de zich snel ontwikkelende tekenkunst in Nederland met werken van onder anderen Paul van der Eerden, Mai van Oers, Kinke Kooi, Charlotte Schleiffert, Koen Taselaar, Hans de Wit en over de grenzen heen, Paul Noble en Martin Assig.

4.2 Oude schilder- en beeldhouwkunst

Conservator: dr. Ruben Suykerbuyk

Schilderkunst

De collectie oude schilder- en beeldhouwkunst omvat circa 1.400 werken van kunstenaars geboren voor 1817 (het geboortjaar van Johannes Bosboom). Deze deelverzameling bevat een klassieke, geografische chronologische classificering van de vijftiende tot het begin van de negentiende eeuw, van Nederlandse en buitenlandse kunstenaars. Hierdoor kan het museum de Nederlandse kunst in een Europese context tonen met oog voor wederzijdse beïnvloeding. Sterke punten van deze deelcollectie zijn het unieke ensemble vijftiende- en zestiende-eeuwse schilderkunst uit de Nederlanden (Jan van Eyck, Jheronimus Bosch en Pieter Bruegel), dat een belangrijk zwaartepunt vormt in zowel het presentatie- als het verzamelbeleid, de zeventiende-eeuwse Hollandse en Vlaamse schilderkunst (met 500 werken de grootste

deelcollectie) waaronder topstukken van onder meer Carel Fabritius, Gabriel Metsu, Rembrandt van Rijn, Bartholomeus van der Helst, Pieter Jansz. Saenredam, Peter Paul Rubens en Anthony van Dyck en enkele belangrijke stukken uit de Franse en Duitse kunst, zoals schilderijen van Barthelemy d'Eyck, en een paneel van Albrecht Durer. Het museum bezit ook een bescheiden maar hoogwaardige collectie Italiaanse schilderkunst van de veertiende tot en met de achttiende eeuw, met werk van onder andere Fra Angelico, Titiaan, Veronese, Tiepolo en Giacomo Guardi. De negentiende-eeuwse Hollandse romantische schilderkunst is eveneens goed vertegenwoordigd. Er is een kleine collectie negentiende-eeuwse olieverfschetsen met onder meer werken van Pierre-Henri de Valenciennes, Eugène Delacroix, Camille Corot, Johan Christian Dahl en Peder Balke. Minder sterk vertegenwoordigd is de Spaanse schilderkunst en de buitenlandse negentiende eeuw.

Salomon de Braij, *Een herder*, 1638, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Aankoop met steun van: BankGiro Loterij 2019.

Na de verwerving van de collectie Van Beuningen in 1958 is nog maar sporadisch oude kunst aangekocht; mede door de hoge prijzen. Desondanks zijn er belangrijke aanwinsten gerealiseerd waaronder in 2019 een schilderij van Salomon de Braij en in 2018 het drieliuk van de Meester van de Heilige Veronica waarmee een internationale brug kan worden geslagen tussen de Zuidelijke Nederlanden en Duitsland.

Beeldhouwkunst

De basis voor deze collectie van circa 380 objecten werd gelegd tijdens het directoraat van Hannema (1921-45). In 2014 werd de collectie verrijkt met de

uitzonderlijke verzameling Middeleeuwse houtsculptuur uit voornamelijk de Zuidelijke Nederlanden van Jacques Schoufour. De collectie van West-Europese middeleeuwse hout- en steensculpturen, is daarmee na die van het Rijksmuseum en Museum Catherijneconvent de belangrijkste van het land. Daarnaast bezit Museum Boijmans Van Beuningen een bijzondere groep zestiende-eeuwse Italiaanse bronssculpturen waaronder werk van Giambologna. Deze groep bronzen is uiterst belangrijk voor de Collectie Nederland. De zeventiende-eeuwse beeldhouwkunst is minder sterk aanwezig in de collectie.

4.3 Moderne en Hedendaagse kunst

Conservatoren: drs. Saskia van Kampen-Prein en drs. Francesco Stocchi

De collectie moderne en hedendaagse kunst bevat ca. 1.500 schilderijen en ca. 3.900 beelden en installaties, 600 assemblages, ca. 1.200 foto's, ca. 300 films, video's en dvd's, ca. 2.100 tekeningen en prenten en ca. 50 penningen.

Klassiek-moderne schilder- en beeldhouwkunst

De verzameling klassiek-moderne kunst bevat diverse sterke kernen van belangrijke stromingen uit de late negentiende en vroege twintigste eeuw. Het museum bezit een hoogwaardige collectie Franse impressionisten met topstukken van onder meer Claude Monet en Paul Cézanne, een expressionistische kern met werk van Wassily Kandinsky, Oskar Kokoschka en Edvard Munch en enkele modernistische werken van onder anderen Piet Mondriaan en Bart van der Leek. Ook bezit het museum realistische schilderkunst uit het interbellum van onder meer Charley Toorop en Pyke Koch. Een aparte groep wordt gevormd door beeldhouwwerk van Edgar Degas, Auguste Rodin, Aristide Maillol, Medardo Rosso en met werk van direct na de oorlog, Marino Marini en Ossip Zadkine. Uitzonderlijk voor Nederland is de uitstekende vertegenwoordiging van het historisch surrealisme, met schilderijen, beelden, objecten, werk op papier en fotografie gemaakt door kunstenaars als Salvador Dalí, René Magritte, Man Ray, Max Ernst, Yves Tanguy en Francis Picabia. De deelcollectie kon de afgelopen jaren worden versterkt met een aantal topstukken van Eileen Agar, Claude Cahun, Leonora Carrington, Magritte, Victor Brauner, André Masson, Unica Zürn en Hans Bellmer. Het museum heeft bovendien een collectie vooroorlogse surrealistische fotografie.

Naoorlogse kunst: 1945-eind twintigste eeuw

Na de oorlog is er actief werk aangekocht van eigentijdse kunstenaars. Hierdoor zijn belangrijke clusters ontstaan van onder meer de Britse popart, Nouveau Réalisme, Nul en Zéro, Arte Povera. Vanaf de jaren zestig is bovendien naoorlogse abstracte kunst

verzameld, met name Ecole de Paris. Vervolgens werden ook realisme, op art, en de eerste werken van conceptuele en minimale kunstenaars als Sol LeWitt en Dan Flavin verworven. Onder directeur Wim Beeren werden representatieve werken aangekocht van Andy Warhol en Claes Oldenburg, Joseph Beuys, Walter De Maria en Bruce Nauman. Er werd installatiekunst verworven, deels van dezelfde kunstenaars, zoals de site specifieke *Waxing Arcs* van Richard Serra en *Double Steel Cage Piece* van Nauman. Uit de jaren tachtig werd werk van onder anderen Anselm Kiefer en Julian Schnabel verworven, evenals een collectie audiovisuele werken van kunstenaars van de jaren zestig tot en met tachtig onder wie Nauman, Bas Jan Ader en Wim T. Schippers. Het museum heeft de complete filmografie van Marcel Broodthaers en met het Museum of Modern Art in New York de meest complete verzameling films van Richard Serra. Beeren verzamelde ook graffiti kunst en kwam zo op het spoor van kunstenaars als Rammelzee en Basquiat. In de jaren tachtig en negentig werden ten tijde van de directoraten van Wim Crouwel en Chris Dercon sterke ensembles van onder anderen Marcel Duchamp, Matthew Barney, Robert Gober en Amerikaanse neo-conceptuele kunstenaars verworven. Een lijn die in de jaren tweeduizend door Sjarel Ex is voortgezet met de aankoop van groepen werken van Jim Shaw en Chris Martin. Onder Ex is tevens een belangrijk werk van Marcel Broodthaers toegevoegd aan de collectie en diverse stukken van Ader, Marinus Boezem, Daan van Golden, Atelier Van Lieshout en een monumentale installatie van Paul McCarthy. Ook is de verzameling uitgebreid met een grote hoeveelheid brieven van James Lee Byars.

Hedendaagse kunst

Museum Boijmans Van Beuningen probeert talent vroeg te herkennen en ondersteunen, en te introduceren aan het Nederlandse publiek, zoals Richard Prince of Christopher Wool, Marieta Chirulescu, Shirana Shahbazi, John Bock, Olaf Nicolai en Alexandra Bircken. Al meer dan vijftig jaar volgt het museum internationale ontwikkelingen in de kunst nauwgezet, een lijn die ook onder de huidige directie wordt voortgezet. Daarnaast is het museum ook op internationale meer gevestigde kunstenaars en –collectieven gericht, zoals Pipilotti Rist, Ugo Rondinone, Gelatin en Tal R. Vanaf de jaren negentig wordt hedendaagse kunst verzameld die verband houdt met de verzameling surrealisme, popart en kunst die een interactie aangaat met de beschouwer, zoals Robert Gober, Sarah Lucas en Victor Man. Een belangrijke cluster vormt de timebased media als onderdeel van de hedendaagse kunst, met werken van bijvoorbeeld Steve McQueen, Melanie Smith, Yang Fudong, Carlos Amorales en Meiro Koizumi en het museum bezit de meest complete verzameling films van Jeroen Eisinga. De collectie bevat fotografische werken van onder meer Allan Sekula en Jeff Wall (promised gift van het Han Nefkens H+F Mecenaat). Kunstenaars die

de grenzen van de waarneming onderzoeken zijn in de collectie vertegenwoordigd door bijvoorbeeld Olafur Eliasson, Gabriel Lester en Oscar Tuazon.

Alexandra Bircken, *Beinahe*, 2010, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Aankoop met steun van: Mondriaan Fonds 2010.

4.4. Vormgeving

Conservatoren: ir. Annemartine van Kesteren, drs. Alexandra van Dongen en dr. Mienke Simon Thomas (opgevolgd in 2021 door Sue-an van der Zijpp)

In de collectie vormgeving bevinden zich ca. 23.800 werken van keramiek, ca. 7.000 van glas, ca. 1.500 van edele metalen (zilver), ca. 5.800 van onedele metalen (tin, koper en brons), ca. 1.200 meubelen, ca. 3.000 stukken kant en waaiers, en ca. 6.700 objecten waarin diverse materialen zijn verwerkt, waaronder een groot deel van de moderne industrieel geproduceerde producten.

De collectie vormgeving

De herkomst van veruit de meeste objecten is West-Europa; het grootste deel hiervan komt uit Nederland. Een uitzondering vormen de ca. 2.000 stukken oosters porselein. In het algemeen kunnen de sier- en gebruiksvoorwerpen in de collectie als wereldlijk of seculier worden gekarakteriseerd. Het aantal kerkelijke objecten is betrekkelijk gering. De collectie toegepaste kunst en vormgeving van het museum is zowel nationaal als internationaal uitzonderlijk: vrijwel nergens is zo'n breed scala aan voorwerpen van de middeleeuwen tot heden aan te treffen. In tegenstelling tot de grote kunstnijverheidsmuseum in Europa die in de negentiende eeuw werden opgericht, is de collectie vormgeving van Museum Boijmans Van Beuningen niet met een specifiek educatief doel opgestart.

Veruit het grootste deel van de collectie is afkomstig van bijna veertig particuliere Nederlandse verzamelingen, die geheel of gedeeltelijk zijn geschonken, gelegateerd of aangekocht. Tot ver in de jaren zeventig van de vorige eeuw was amper sprake van een bewust verzamelbeleid, al probeerden de directie toenemende mate een meer 'compleet' historisch overzicht bij elkaar te brengen. Slechts enkele verzamelgebieden vinden hun oorsprong niet in een particuliere collectie. Studiokeramiek en de industriële vormgeving zijn hiervan de beste voorbeelden.

Chris Lanooy, Vaas, 1929-1930, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Aankoop 1971.

Begin jaren tachtig zorgen twee samenhangende directiebesluiten voor een cruciale verandering. Ten eerste wordt de 10.000 stukken tellende archeologische verzameling 'pre-industriële gebruiksvoorwerpen' van Hendrik Jan van Beuningen geaccepteerd. Ten tweede besluit de directie om voortaan ook moderne industrieel geproduceerde voorwerpen in de collectie op te gaan nemen. De gedachte hierachter is dat in beide gevallen sprake zou zijn van 'alledaagse gebruiksvoorwerpen'. De praktijk blijkt vele malen complexer. Van een consequent beleid om de diverse deelcollecties in samenhang te ontwikkelen is alleen nog in de jaren tachtig sprake. Het formuleren van een beleid voor de toekomst van deze zo interessante, maar tegelijkertijd zo weinig planmatig tot stand gekomen collectie is vrijwel ondoenlijk. Het lijkt raadzaam om de complexiteit van de collectie te omarmen maar niet ingewikkelder te maken door al te vaak nieuwe verzamelgebieden toe te voegen.

Vormgeving 1100-1800

Een kwantitatief groot deel van deze verzameling behoort tot de pre-industriële bodemvondsten van de collectie Van Beuningen-de Vriese en de collectie

Henkes. Dit zijn voorwerpen van keramiek, glas, onedel metaal, hout en been uit de vroege middeleeuwen tot circa 1800. Een kwalitatief hoogtepunt in de collectie is het Spaanse, Italiaanse en Nederlandse majolica uit circa 1400-1600. Iets minder prominent is de Nederlandse sierkeramiek van de zestiende tot en met de achttiende eeuw. Het museum heeft een bescheiden verzameling Oosters porselein die net als een groot deel van de Nederlandse gegraveerde glazen afkomstig zijn van de Rotterdamse verzamelaar Elie van Rijckevorsel die daarmee vanaf 1910 de grondslag legde voor het verzamelgebied vormgeving. Deze collecties alsmede het Nederlandse gegraveerde glazen en Nederlands zilver uit de zeventiende en achttiende eeuw zijn belangrijke kernen in deze periode. Het museum bezit een evenwichtige collectie tinnen voorwerpen. De verzameling koper en brons uit deze zelfde periode is van hoge kwaliteit. Twee andere kernen zijn de verzameling kant en de bescheiden, maar unieke verzameling emailen plaketten uit de zestiende en zeventiende eeuw.

Vormgeving 1800-1980

De negentiende eeuw is lang als verzamelgebied over het hoofd gezien. Pas vanaf de jaren tachtig zijn bewust objecten uit deze periode verworven. Een belangrijk accent uit het interbellum is de vernieuwingskeramiek van pottenbakkers als Chris Lanooy en Bert Nienhuis. De meer bescheiden, maar interessante verzameling sierplateel is pas na de oorlog geleidelijk opgebouwd. In Museum Boijmans Van Beuningen is al vele decennia aandacht voor unica en serica uit Leerdam. Ruim tien jaar geleden is het daarnaast in het bezit gekomen van een omvangrijke verzameling industrieel en ambachtelijk Scandinavisch glas uit de twintigste eeuw. Recent is de bescheiden collectie zilver uit deze jaren uitgebreid met een vijftiental objecten uit een particuliere collectie. Het museum bezit een zeer omvangrijke internationale verzameling studiokeramiek en studioglas. Bij de opbouw van deze collecties is destijds gepoogd aan te sluiten bij de Van Beuningen-de Vriese collectie. Heel bewust is gekozen voor de functionele 'containervorm' oftewel, de vaas, de pot, de kom of ook de schotel. Een belangrijke en groeiende kern van de sedert 1980 opgebouwde collectie industriële vormgeving is het vooroorlogse modernisme, met een accent op vormgeving uit Rotterdam. Een bijzondere verzameling stalenbuismeubelen valt hier ook onder. De meubels uit het modernisme, het Italiaanse wederopbouwperiode en het postmodernisme zijn een onderdeel van de omvangrijke stoelencollectie in het museum. Vermeldenswaardig is de bescheiden, maar unieke collectie kindermeubelen die het museum bezit. In het kader van de tentoonstelling *nederland ⇄ bauhaus* zijn recentelijk bijzondere vroege houten stoelen van Marcel Breuer en Erich Dieckmann verworven.

Vormgeving 1980-heden

De aanwinsten van objecten uit deze periode betreft

vrijwel steeds aankopen of schenkingen van nog levende kunstenaars en ontwerpers. Een deel hiervan kan gerekend worden tot de al genoemde studiokeramiek en studioglas. Hier heeft de laatste tien tot twintig jaar wel een kleine, maar toch essentiële verandering plaatsgevonden: er wordt nu minder stringent vastgehouden aan de containervorm. De objecten schuiven hierdoor meer in de richting van de moderne kunst. Een voorbeeld is het werk van Koen Taselaar, Bernard Heesen, Carolein Smit en Ron Nagle.

Vanaf de jaren tachtig is in de deelcollectie industriële vormgeving steeds meer de nadruk gelegd op de hedendaagse vormgeving. Deze aandacht voor de actualiteit geeft het museum een instrumentele positie in het designdiscours en in het ontwikkelingsproces van de vormgeving. Werk van 'zelfproducerende' ontwerpers als Bruno Ninaber van Eyben, Ton Haas of Gijs Bakker worden in de collectie opgenomen. Van de jaren negentig koopt het museum ook ontwerpen aan van Droog Design, waaronder iconen van Tejo Remy en Marcel Wanders. Tevens verwerft het museum conceptuele ontwerpen van de niet tot deze groepering behorende, verwante ontwerpers als Ineke Hans, Dick van Hoff, Sebastiaan Straatsma, Bas van Beek, Joris Laarmans en Studio NL. Belangrijke aanwinsten van onder meer Bertjan Pot, Chris Kabel, Ted Noten, Wieki Somers, Christien Meindertsma, Iris van Herpen en Hozan Zangana volgen. Desalniettemin wordt de collectie nog geregeld met 'historische' voorbeelden van industriële vormgeving aangevuld. Dit zijn vaak schenkingen van particulieren, die deze producten tot voor kort nog gewoon gebruikten.

In de jaren negentig is een geheel nieuwe deelverzameling opgestart, onder conservator Thimo te Duits. Dat betreft de aankoop van toonaangevende modesilhouetten van Rei Kawakubo, Junya Watanabe, Maison Margiela, Walter van Beirendonck of eigenlijk kan beter gezegd worden: werken op het grensvlak van mode, beeldvorming en beeldende kunst. Inmiddels heeft het museum vooral dankzij mecenas Han Nefkens en de mede door hem geïnitieerde organisatie Fashion on the Edge een grote collectie op dit gebied. Bij designobjecten ligt de laatste jaren de nadruk op het grensvlak tussen vormgeving en beeldende kunst. Een belangrijk accent is recentelijk komen te liggen op ontwerpen die gemaakt zijn vanuit de ambitie maatschappelijke problemen op te lossen. Dit zijn om te beginnen de vele ontwerpen waarbij duurzaamheid voorop staat, maar sinds een jaar of tien wordt een scala van andere sociale en maatschappelijke problemen door de ontwerpers ter harte genomen. Hun oplossingen bestaan niet altijd uit materiele producten. Het museum onderzoekt hoe ook dit deel van het eigentijdse design voor de toekomst bewaard kan blijven in de collectie.

4.5 Voorheen de stadscollectie

Sinds 1987, toen de eerste stadsconservator werd aangesteld (een primeur in Nederland), heeft Museum Boijmans Van Beuningen veel aandacht kunnen besteden aan beeldend kunstenaars en vormgevers in Rotterdam. De extra middelen die destijds voor dit doel nog aanwezig waren zijn inmiddels uitgeput. Nu de regeling niet meer bestaat, worden nieuwe aanwinsten niet langer als stadscollectie geregistreerd, maar als collectie eigentijdse kunst of vormgeving. Het signaleren, tonen en verwerven van werk van toonaangevende (jonge) Rotterdamse kunstenaars en vormgevers blijft behouden, waarbij diversiteit in de komende jaren een aandachtspunt is. De ontwikkelingen op dit gebied worden door de conservatoren moderne en hedendaagse kunst en design gevolgd. De afgelopen dertig jaar zijn circa 1.700 kunstwerken en objecten verworven voor de stadscollectie Rotterdam. Deze collectie is grotendeels omschreven in de bestandscatalogus *De Stad, de kunstenaars en het museum. 25 jaar Stadscollectie Rotterdam* (2013). De stadscollectie omvat werken vanaf de vroege twintigste eeuw tot heden, waaronder werk van de Rotterdamse kunstenaarsfederatie De Branding en arbeidersfotografie van Wally Elenbaas, gevestigde kunstenaars als Co Westerik en Daan van Golden, tot en met hedendaagse kunstenaars als Karin Arink, Jeroen Eisinga, Erik van Lieshout, Joep van Lieshout en AVL, Willem Oorebeek, Bik Van der Pol, Jan van de Pavert, Maria Roosen, evenals meer recent Lara Almarcegui, Han Hoogerbrugge, Charlotte Schleiffert, Koen Taselaar, Wouter Venema en Anne Wenzel. In de laatste jaren uit het bestaan van de stadscollectie is er ook bewust design aangekocht van in Rotterdam wonende of werkzame ontwerpers onder wie Wieki Somers, Frank Bruggeman en Bertjan Pot.

Erich Dieckmann, Kinderstoel, 1928, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Aankoop met steun van BankGiro Loterij 2018.

5 Verzamelbeleid

De artistieke en museale waarde van het kunstwerk staan altijd voorop; werken in de collectie van Museum Boijmans Van Beuningen geven de beschouwer een visuele en mentale prikkel. Nieuwe aanwinsten worden altijd beoordeeld en gewogen in relatie tot de bestaande collectie, evenals de Collectie Rotterdam en de Collectie Nederland. Door de grote verscheidenheid van de collectie zijn er verschillende manieren waarop er wordt verzameld:

- [Verzamelen op basis van een aantal criteria die voor alle disciplines gelden.](#)
- [Verzamelen aan de hand van de zwaartepunten waarin disciplines onderling inhoudelijk met elkaar verbonden worden.](#)
- [Verzamelen om bestaande kernen binnen de disciplines van oude kunst, moderne en hedendaagse kunst, prent- en tekenkunst en de pre-industriële, moderne en hedendaagse vormgeving te versterken.](#)

5.1 Criteria (1)

Eenheid in verscheidenheid

Het museum benadert de collectie als een eenheid in veelheid. De verschillende verzamel disciplines van oude schilder- en beeldhouwkunst, moderne en hedendaagse kunst, prent- en tekenkunst van 1400 tot heden tot de pre-industriële, moderne en hedendaagse vormgeving worden door gespecialiseerde conservatoren in hun afzonderlijke kwaliteiten onderzocht, getoond en versterkt. Waar mogelijk legt het museum nadrukkelijk verbanden tussen de verschillende disciplines. Ook de ensemblewaarde, wanneer er bewust vanuit een cluster is verzameld of er van een bepaalde kunstenaar, vormgever of vanuit een verzamelaar, een cluster is ontstaan, en waar de grootst mogelijke tegenstellingen verdieping brengen, draagt bij aan die eenheid.

Grensverleggend/ grensoverschrijdend

Het museum verzamelt actief werken die grensverleggend zijn in materiaal, techniek of stijl, dan wel in het slaan van bruggen tussen verschillende disciplines. De oriëntatie is naast (jong) talent van eigen bodem specifiek gericht op kunstenaars van internationale allure die niet (of weinig) in andere Nederlandse verzamelingen te vinden zijn. De presentatie van hedendaagse kunstenaars zoals Sarkis en Elmgreen & Dragset in de Onderzeebootloods, Paul Noble, Ugo Rondinone in de Bodonzaal en Ryan Gander in de Van der Vorm galerij is eigenzinnig en

medebepalend voor het imago van Museum Boijmans Van Beuningen. Zowel het verzamelbeleid als het programma is erop gericht de diversiteit van de collectie en de kernen met elkaar verbinden. In de moderne en hedendaagse kunst en vormgeving is de representatie van vrouwelijke kunstenaars en ontwerpers en kunstenaars en vormgevers uit niet-Europese landen sterker dan in de collectie oude kunst, hetgeen bijvoorbeeld blijkt uit de tentoonstellingsreeks *Sensory Spaces* die tussen 2013- 2019 plaatshad in de Van der Vorm galerij en in 2018 werd afgesloten met een publicatie. Wanneer er zich een inhoudelijke en kwalitatieve kans voordoet om de collectie ook in dit opzicht te versterken of te verdiepen, of een werk te verwerven dat een breder, meer inclusief perspectief biedt binnen de collectie, speelt het museum daarop in.

Museum Boijmans Van Beuningen is het enige museum in Nederland dat werk heeft van 'The Picture Generation': Sherrie Levine, Louise Lawler en Richard Prince, kunstenaars die juist op zoek waren naar de grenzen tussen hoge en lage kunst en tussen kunst en kopie. Videowerk van Jack Goldstein of Laurie Simmons zou hierbij een mooie aanvulling vormen. Andere toonaangevende naoorlogse kunstenaars die in hun werk grensoverschrijdend zijn, zoals Richard Artschwager, Franz West en Tetsumo Kudo, behoren ook tot de wensen. Ook in tentoonstellingen onderzoekt het museum verschillen en overeenkomsten met andere perspectieven.

Internationale context

Museum Boijmans Van Beuningen heeft een sterke positie als het gaat om het kunnen tonen van Nederlandse kunst in een internationale context. Hierdoor kunnen belangrijke stilistische en conceptuele ontwikkelingen in de kunstgeschiedenis, evenals historische ontwikkelingen als het kunstmecenaat, de kunstmarkt en de maatschappelijke positie van de kunstenaar beter worden geduid en getoond. Bij nieuwe aanwinsten wordt vaak geprobeerd om juist het internationale aspect van de collectie te versterken. In de laatste jaren verwierf het museum tot dan toe niet in Nederlandse collecties aanwezige kunstenaars als Victor Brauner of Ugo Rondinone. De prachtige aanwinst van het drieluik van de Meester van de Heilige Veronica in 2018, actief in Keulen in de vroege vijftiende eeuw, is enerzijds een belangrijke kwalitatieve aanwinst voor de collectie oude schilderkunst, maar kan anderzijds een internationale verbinding leggen met het *Norfolk triptiek* uit de omgeving Luik en het drieluik *Balseming van het lijk van Christus* uit Brugge. Hierdoor kan het museum nu stilistische ontwikkelingen, verbonden aan belangrijke schilderwerkplaatsen uit die tijd, tonen aan het publiek.

Nieuwe verzamelgebieden worden verkend als deze nieuwe inzichten geven in de collectie, of een internationale context bieden. Zo kan de aandacht voor de Scandinavische school, die nog nauwelijks in Nederlandse collecties vertegenwoordigd is, verbreding en verdieping aan de bestaande kern van negentiende-eeuwse kunst in de collectie bieden. Dit heeft geleid tot aanwinsten van bijvoorbeeld Vilhelm Hammershøi, Johan Christian Dahl en prenten van onder meer Erling Eckersberg, Johan Thomas Lundbye en Peter Vilhelm Ilsted.

Bij de verzameling pre-industriële gebruiksvoorwerpen ligt de aandacht steeds meer op de dynamiek van handel, reizen en migratie. Immers, niet alleen de wereld van nu is een global village. Historische voorwerpen met een meervoudige geschiedenis, global things, kunnen inzicht geven in de wereldcultuur door de eeuwen heen, zoals de geschiedenis van de brede collectie keramiek van het museum. Bij verwervingen van 'klassiek-moderne' toegepaste kunst, richt het museum zich allereerst op exemplarische voorbeelden van buitenlandse ontwerpers. Op het gebied van de internationale hoogtepunten in vormgeving rond 1900 zijn er nog te weinig goede voorbeelden uit Oostenrijk, Duitsland en België aanwezig. Bij de toegepaste kunst wordt daarnaast gestreefd naar het verwerven van unieke objecten van internationale ontwerpers die als 'icoon' kunnen fungeren binnen de opstelling. Ook producten van bijvoorbeeld Gustav Serrurier Bovy, Richard Riemerschmidt, Dagobert Peche, Charles Rennie Mackintosh, Carlo Scarpa of Carlo Molino kunnen de collectie nog substantieel versterken.

Tentoonstellingsprogramma

Nieuwe aanwinsten zijn vaak gerelateerd aan het tentoonstellingsprogramma. Bij tentoonstellingen van hedendaagse kunstenaars en vormgevers probeert het museum met regelmaat een geëxposeerd werk voor de collectie te kopen, waarbij opnieuw de kwaliteit van het kunstwerk en de verbinding met de bestaande collectie voorop staan, maar ook het doel om nog onbekende (jonge) buitenlandse kunstenaars te introduceren in Nederland. Kunstwerken die in de vroege loopbaan van bijvoorbeeld Christopher Wool, Bas Jan Ader, Jean-Michel Basquiat of Anselm Kiefer zijn aangekocht worden nu gezien als belangrijke werken van deze kunstenaars. De achterliggende doelstellingen hierbij zijn het stimuleren van creativiteit, een relatie opbouwen met het werkveld en bovendien zijn jonge kunstenaars van nu, de 'klassiekers' van de toekomst. De link met tentoonstellingen geldt ook voor vormgeving en oude(re) kunst. Voor de *nederland ↔ bauhaus* tentoonstelling zijn diverse aankopen gedaan en schenkingen ontvangen.

Opdrachten

Het museum geeft regelmatig opdrachten aan hedendaagse kunstenaars en vormgevers. Een van de

aandachtspunten daarbij zijn kunstwerken die een bijzondere relatie aangaan met de museumarchitectuur, zoals het *Merry Go Round Coat Rack* van Wieki Somers, *Apollo* (de voetbalkooi) van Olaf Nicolai of *Laat je haar neer* van Pipilotti Rist. Voor het Depot is een opdracht gegeven aan John Körmeling voor de vormgeving van het entreegebied, aan Pipilotti Rist voor het buitengebied, aan ontwerp bureau Concrete voor het restaurant en aan Marieke van Diemen voor het ontwerpen van metershoge glazen atriumkasten waarin uitdagende collectiepresentaties zullen worden gemaakt.

5.2 Criteria (2): zwaartepunten

Het museum profileert zich met drie zwaartepunten: Surrealisme en het surreële, Oude meesters, nieuwe visies en De blik vooruit. Deze zwaartepunten zijn uitdrukkelijk discipline-overschrijdend. Hiermee wil het museum meer structuur aanbrengen in tentoonstellings-, verzamel-, publicatie- en onderzoeksbeleid, waarbij er altijd ruimte is voor eigenzinnige initiatieven en actuele ontwikkelingen.

Surrealisme en het surreële

De focus op het surrealisme heeft de afgelopen jaren geresulteerd in de reizende tentoonstelling *Gek van surrealisme* (2017), de publicatie van een bestands-catalogus en diverse nieuwe aanwinsten waaronder schilderijen van René Magritte, Hans Bellmer, André Masson, Leonora Carrington en Eileen Agar, evenals collages van Joseph Cornell. Daarnaast is een tweetal uitgaven in voorbereiding: een Boijmans Studie met de titel *Scheppend toeval, surrealisme uit de collectie van Laurens Vancrevel en Frida de Jong* (najaar 2021) en een boek rond het gepubliceerde materiaal van en over surrealistisch fotograaf, auteur en kok Lee Miller (2023). Bij laatstgenoemd onderwerp zal tevens een presentatie worden gemaakt in het depot. Ook wordt aan een groot overzicht over 500 jaar 'fantastische' kunst gewerkt. De verwerving van een extreem zeldzame prent van Giuseppe Arcimboldo in 2017 met een geheel uit keukengerei samengestelde mannenkop sluit aan bij het fantastische idioom van Bosch en Bruegel en vormt tevens een schakel naar het surrealisme, met name naar het werk van Dalí. Het museum kijkt ook actief naar kunstwerken die het midden houden tussen beeldende kunst en literatuur. Denk bijvoorbeeld aan vroege en zeldzame 'poemes-objets' van André Breton, een collage van Georges Hugnet of een decalcomanie van Oscar Dominguez. De recente aanwinst, *Les Songes drolatiques du Pantagruel* (1536), een prentenboekje met 120 houtsneden van wonderlijke monsters en gedochten, past hier uitstekend bij. Een vroege surrealistische film van Maya Deren net als een film of object van Jan Svankmajer zou ook zeer welkom zijn. Een representatief werk van Picasso's 'surrealistische'

periode is eveneens een wens, evenals (extra) werken van Max Ernst, Joan Miró, Francis Picabia, Lee Miller, Dora Maar en Elsa Schiaparelli. De surrealistische kern zou ook in de naoorlogse periode kunnen worden versterkt door aankopen van Magritte, Picabia, Lee Miller, Mimi Parrent, Dorothea Tanning, Remedios Varo of Toyen, en in de pre-surrealistische periode met dadaïstisch werk van kunstenaars als Hannah Höch en Erwin Blumenfeld. Sinds kort richt het museum zich ook op global surrealism en op uitbreiding van de kring van Nederlandse kunstenaars als Moesman, Her de Vries, Willem Wagenaar en Theo van Baaren.

Joseph Cornell, *Untitled*, circa 1930-1940, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Aankoop met steun van: Stichting Lucas van Leyden 2019.

Oude meesters, nieuwe visies

Op het gebied van de vroege Nederlandse meesters speelt zowel de prent- en tekenkunst, als de schilderkunst en pre-industriële vormgeving een rol, zoals blijkt uit presentaties als *De ontdekking van het dagelijks leven - Van Bosch tot Bruegel* (2016). Een volgende stap was het vooronderzoek voor een tentoonstelling over Middeleeuwse beeldhouwkunst in de Lage Landen die voor 2023 gepland staat. Topstukken uit de vijftiende of zestiende eeuw komen maar zelden op de markt en zijn altijd erg kostbaar. Soms lukt het een belangrijk werk te verwerven, zoals de spectaculaire aanwinst van de tekening van de *Kruisiging* uit de nabije omgeving of atelier van Jan Van Eyck in 2014 en in 2018 het triptiek van de Meester van de Heilige Veronica.

De blik vooruit

Het zwaartepunt De blik vooruit heeft aandacht voor

de allernieuwste ontwikkelingen, grensoverschrijdende benaderingen en de toekomst van het vakgebied van hedendaagse kunst en vormgeving. Het museum is geïnteresseerd in kunst die een interactie aangaat met de toeschouwer. Dit kan in een tentoonstelling, maar in beeldbepalende werken uit de collectie, zoals Walter De Maria's *A computer which will solve every problem in the world* (1984), en meer recent Olafur Eliasson's *Notion Motion* (2005) en Yayoi Kusama's *Infinity Mirror Room - Phalli's Field (Floor Show)* (1965/1998) speelt deze interactie eveneens een rol. Het museum wil dit verder verdiepen door werken van bijvoorbeeld Ann Veronica Janssens, Haegue Yang, Dominique Gonzalez-Foerster, Mike Nelson, Paul McCarthy, Christoph Buchel of Germaine Kruip aan te kopen of een grote ruimtelijke installatie van Helio Oiticica. In hedendaags design vertaalt deze aandacht voor de allernieuwste ontwikkelingen, grensoverschrijdende benaderingen en de toekomst van het vakgebied zich naar nieuwe aanwinsten en tentoonstellingsconcepten zoals de online tentoonstelling *De Afbreekeconomie*. Het discours wordt door het museum opgevat als een dialoog tussen de gebruiker, wat wensen zij, en de ontwerpers, hoe willen zij met hun producten materiele en immateriële vraagstukken oplossen. In dit zwaartepunt onderzoekt het museum vernieuwing en innovatie in publieksbenadering, presentatiewijze en/of materiaal en techniek.

5.3 Criteria (3): bestaande kernen versterken

Prentkunst

Binnen alle disciplines probeert het museum bestaande kernen inhoudelijk te versterken en/of lacunes te vullen. Op het gebied van de prentkunst vertaalt zich dit bijvoorbeeld in het verzamelen van de Deense school van de negentiende eeuw die nog nauwelijks in Nederlandse musea vertegenwoordigd is. De reeds aanwezige scholen worden waar mogelijk verrijkt met afzonderlijke bladen van hoge kwaliteit en zeldzaamheid. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Duitse zestiende-eeuwse prentkunst, waar na de terugkeer van de Duitse tekeningen uit de voormalige collectie Koenigs uit Kiev in 2004 een nieuwe focus op is gekomen, met de verwerving van twee reeksen ingekleurde houtsneden met landsknechten en Turken in 2010. De aandacht voor de oorspronkelijke verschijningsvorm, functie en verzamelgeschiedenis van de prentkunst was de afgelopen jaren de aanleiding om met de hand ingekleurde grafiek, verzamelaarsalbums en gebruiksgrafiek te gaan verwerven.

Tekenkunst

Een van de wensen op het gebied van de tekenkunst is een gouache van de zestiende-eeuwse kunstenaar Hans Bol, die in de kern van Bol-tekeningen nog ontbreekt. In de afgelopen jaren zijn er diverse belangrijke tekeningen toegevoegd aan de collectie vroeg-Nederlandse meesters, maar het lukt niet ieder jaar om een

dergelijke aanwinst te realiseren. Daarnaast probeert het museum de collectie Italiaanse tekeningen te versterken met werken van kunstenaars die niet of kwalitatief onvoldoende in de collectie vertegenwoordigd zijn, zoals recentelijk met een tekening van Paolo Farinati, terwijl tekeningen van Giorgio Vasari en Jacopo Ligozzi vooralsnog desiderata blijven.

Oude schilder- en beeldhouwkunst

Soms kan met een meesterwerk een deelcollectie op een hoger niveau worden gebracht. De verwerving van een relatief duur maar beeldbepalend stuk van zaalkwaliteit geniet de voorkeur. In relatie tot de Collectie Nederland zal het museum eerder een buitenlands schilderij of een Nederlands werk uit de vijftiende of zestiende eeuw willen verwerven dan een werk uit de Hollandse zeventiende eeuw. Om de internationale oriëntatie van de collectie oude schilderkunst te benadrukken kan het beste uitgebreid worden met werken uit de Franse, Italiaanse, Duitse en Spaanse schildersscholen uit de zestiende en zeventiende eeuw. Een belangrijk schilderij van Fra Bartolommeo zou een prachtige aanvulling vormen op de ruim 400 tekeningen van deze kunstenaar in de collectie en een groot historiestuk van Rubens of een olieverfstudie van Van Dyck zou de collectie olieverfschetsen in perspectief kunnen plaatsen. Wat betreft de oude beeldhouwkunst richt de wens voor uitbreiding zich op bronssculpturen met enkele toonaangevende Italiaanse of Hollandse stukken uit de zestiende en zeventiende eeuw. Graag wil het museum de groep middeleeuwse hout- en steensculpturen met een enkel topstuk verrijken. Daarnaast wordt geprobeerd de collectie negentiende-eeuwse olieverfschetsen te versterken, zoals in 2017 met een werk van Dahl.

Klassiek-moderne kunst

Bij de klassiek-moderne kunst is het streven om bij voorkeur beeldbepalende iconen aan de collectie toe te voegen, zoals een vroege sculptuur van Alberto Giacometti, of werk van Sophie Taeuber-Arp en Sonia Delaunay. Ook op het gebied van het impressionisme zou werk van Mary Cassatt, Berthe Morisot, Marie Bracquemond of Eva Gonzales de kern kunnen verbreden en versterken. Hoewel geometrisch abstracte kunst geen kerncollectie is bij Museum Boijmans Van Beuningen, zoals bij andere musea binnen de Collectie Nederland, zou een aanwinst van lyrisch werk van bijvoorbeeld Georges Vantongerloo of Cesar Domela een belangrijke aanvulling vormen voor de werken van Wassily Kandinsky en Piet Mondriaan in de museumcollectie. Niet alleen vormen ze een mooie verbinding met de 'abstracte tendensen' binnen het surrealisme zoals bij Piet Ouborg en Yves Tanguy, maar ze passen ook goed in de collectie van een stad die een belangrijke rol heeft gespeeld op het gebied van het nieuwe bouwen en de nieuwe typografie. Het is niet te voorspellen of en wanneer de gelegenheid zich voordoet om klassiek-moderne werken te verwerven, waardoor op dergelijke aanbiedingen nauwelijks kan worden geanticipeerd.

Naoorlogse en hedendaagse kunst

Het museum heeft in het verleden werken gekocht van individuen met een sterke worteling in een specifieke periode, van belang in de eigen tijd, en aldus ensembles gevormd van aankopen van steeds een kunstenaar, zoals Bas Jan Ader, Daan van Golden of Cindy Sherman. In navolging daarvan zouden aanvullende aanwinsten van het werk van bijvoorbeeld Paul Noble, Jim Shaw, en Carlos Amorales een versterking betekenen voor de collectie. Soms doet er zich een kans voor een imposant werk als *Bunkhouse* van een kunstenaar als Paul McCarthy te verwerven dat aansluit bij dit soort ensembles en dat alleen in een museum tot zijn recht komt.

Johan Christian Dahl, *Landschap bij maanlicht*, 1823, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Aankoop met steun van: BankGiro Loterij 2017.

Fotografisch werk van Frank van der Salm, Jeff Wall en Wolfgang Tillmans of Thomas Ruf zou een sterke aanvulling zijn op de bestaande collectie hedendaagse kunst. Bovendien wil het museum de lijn voortzetten van het verzamelen van popart en conceptuele kunst uit de Verenigde Staten, zowel uit de jaren zestig en zeventig als de late tachtig en negentig met werk van onder anderen Tetsumi Kudo, Cady Noland en Christopher Wool en 'derde generatie' kunstenaars als Nate Lowman, Alex Israel, Will Boone en Tony Smith. In dit verband is een 'herhaling' van een werk van Oldenburg of Duchamp door Elaine Sturtevant eveneens een wens. Het cluster timebased media, met als aandachtspunt kunstenaars die op een vernieuwende, kritische of zelf-reflexieve manier omgaan met nieuwe media, wordt waar mogelijk in de diepte uitgebreid met aankopen van werk van kunstenaars als David Claerbout, Yang Fudong, Rivane Neuschwander, Erkka Nissinen of Salla Tykka. Op deze manier ontstaan internationaal toonaangevende ensembles. Daarnaast zou een werk van bijvoorbeeld Melik Ohanian deze werken in een bredere context plaatsen. In meer historische zin wil het museum de ontbrekende films van Serra proberen te verwerven. Binnen Nederland behoort werk van Han Hoogerbrugge, Gabriel Lester of Geert Mul tot de mogelijkheden. Het museum onderzoekt mogelijkheden voor de verwerving van software-based of born digital kunst.

Vormgeving 1100-1800

Het ligt in de verwachting dat het museum op niet al te lange termijn de hand kan leggen op een grote particuliere collectie van miniatuur gebruiksvoorwerpen in tin, zilver, keramiek en glas. Voorts blijft het zoeken naar interculturele relaties in de collectie een aandachtspunt. Van veel ogenschijnlijk 'typische West-Europese' objecten zijn linken naar prototypen in de niet-Westerse wereld te leggen. De recente vergrote aandacht voor het koloniale verleden geeft aanleiding om de collectie ook vanuit dit historische gezichtspunt te blijven onderzoeken en aanvullen. Het voortgaande onderzoek hiernaar zal zichtbaar worden in een komende collectiepresentatie in het nieuwe museumdepot met als titel *Unpacking Boijmans*. In onze op keramiekgebied verder zo gevarieerde collectie ontbreken nog enkele representatieve stukken van Sèvres porselein. Ten slotte blijft het leggen van relaties tussen objecten in dit deel van de collectie en afbeeldingen daarvan in schilderijen, prenten en tekeningen een voor het museum uniek onderzoeksgebied. Het ALMA systeem biedt hiertoe ruimschoots voorbeelden en daagt uit tot nader onderzoek en nieuwe aanwinsten op het gebied van historische kunstenaarsrekwisieten, van Van Eyck tot en met Van Gogh.

Vormgeving 1800-1980

Vormgeving in de negentiende eeuw kan nog altijd beter onderzocht en aangevuld worden. Dat betreft zowel de unieke tentoonstellingsstukken, cruciale voorbeelden van de hervormingsbeweging als ook het meer anonieme design, dat zich in dit tijdvak op het grensvlak van het ambacht en de industrie bevindt. Wat meer voorbeelden van producten uit de negentiende eeuw en de nieuwe kunstperiode zouden ook welkom zijn. Wat betreft de internationale voorbeelden van Art Nouveau en Art Deco, zijn enkele representatieve voorbeelden van belangrijke ontwerpers als Charles Rennie Mackintosh, Richard Riemerschmidt, Otto Wagner, Dagobert Peche, Viktor Horta en Antoni Gaudí gewenst.

Vormgeving 1980-heden

Op het gebied van hedendaags design worden innovatieve ontwikkelingen gevolgd hetgeen incidenteel tot een aankoop leidt die de actualiteit van de collectie waarborgt. Het museum is geïnteresseerd in objecten die gemaakt zijn met nieuwe productietechnieken of materialen zoals 3D printen of biobased engineering. Een voorbeeld zijn in 2019 aangekochte 3D geprinte keramieken vazen van Olivier van Herpt, of het algenservies van Studio Klarenbeek & Dros. De focus ligt meestal wel op Nederlandse, en soms zelfs Rotterdamse ontwerpers. Bij een aankoop wordt een koppeling naar de bestaande deelcollecties gemaakt. Het museum onderzoekt hoe we digitaal gemaakte ontwerpen en social design programma's beter kunnen opnemen in de collectie. Het scout jong talent en ondersteunt hun ontwikkeling door werk aan te kopen in de

eerste jaren van hun studiopraktijk. Bovendien zoekt het museum naar meubilair, kleine objecten en mode van ontwerpers die in Nederland gebaseerd zijn, maar ook werken buiten de westerse design traditie, of hun perspectief duidelijk richten naar een inclusieve wereld.

Vorstudies en prototypes

En laatste belangrijke categorie zijn voorstudies en prototypes. Het aspect van studie en denkproces speelt zowel in de (hedendaagse) tekenkunst als de (hedendaagse) vormgeving en design een belangrijke rol.

Anoniem, Kelkglas, 1725-1750, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Uit de nalatenschap van: Dr. E. van Rijkevorsel 1928.

Wat betreft de oude teken- en prentkunst richt het museum zich ook op voorstudies voor schilderijen en ontwerptekeningen voor prenten. Deze zouden prachtig aansluiten bij de vele olieverfschetsen ter voorbereiding op een groot schilderij of tapijt, die het museum van met name Rubens in de collectie heeft. In het verlengde hiervan komen ook olieverfschetsen van andere internationale kunstenaars uit de achttiende of vroege negentiende eeuw voor verwerving in aanmerking, omdat daarmee op een betaalbaar niveau nieuwe accenten gezet kunnen worden. Als enige museum in Nederland richt Museum Boijmans Van Beuningen zich op het verzamelen van werktekeningen en prototypes, zoals de *Futuro* (1968) van Matti Suuronen, *Bathtub* (2007-2016) van Makkink en Bey, *de Badboot* (2005) van Wieki Somers en recentelijk Michael Thonet, Marcel Breuer en BertJan Pot. Ook van de ontwerpen voor het depot van respectievelijk Körmeling, Rist en Van Diemen is het museum voornemens tekeningen en/of maquettes op te nemen in de collectie.

6 Collectiemobiliteit

6.1 Ontzamelen

Naast het verrijken van de verzameling door aankopen, kunnen collecties ook worden versterkt door reductie. Sinds 2014 heeft het museum het ontzamelen als een doorlopende praktijk in zijn beleid geïmplementeerd. Hierbij werkt het museum volgens de Ethische Code voor Musea en hanteert het de uitgangspunten van de LAMO, de landelijke leidraad voor het afstoten van museale objecten, zoals geformuleerd door het ICN in 2006 (nu RCE). Daarnaast volgt het museum de richtlijnen zoals aangegeven door de gemeente Rotterdam, welke zijn vastgesteld in de 'Visie op ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties' (januari 2014) en het 'Beleidskader ontzamelen van de gemeentelijke museumcollecties Rotterdam' (april 2019).

Het museum heeft als doel om de collectie en het collectieprofiel inhoudelijk te versterken en optimaal zorg te dragen voor de collectie met inzet van de beperkte middelen (geld, tijd, menskracht), evenals dat het objecten die niet of nauwelijks functioneren binnen de collectie weer zichtbaar wil maken door ze elders te plaatsen of het beheer geheel over te dragen.

De conservatoren doen voorstellen voor deelcollecties en objecten die voor afstoting in aanmerking komen op basis van het project Herijking dat liep tussen 2014-2018. De verwachting was dat de collectie via afstoting met circa 5 % kan worden gereduceerd; een ambitie die vermoedelijk niet wordt waargemaakt in absolute zin omdat ontzamelen een langdurig proces is en dat ideeën over wat van waarde is in de loop der tijd kunnen veranderen. Ook worden niet per se de omvangrijkste onderdelen ontzamd. Het tweede doel, namelijk het profiel van de collectie verbeteren, heeft wel tot duidelijkere kaders voor het verzamelbeleid geleid. Desalniettemin zijn in 2018 en 2019 zijn de eerste objecten herbestemd: een collectie bodenvondsten is overgedragen aan het archeologisch depot van de gemeente Zaanstad en een selectie meubelen en tapijten vindt een nieuwe bestemming bij Vereniging Hendrick de Keyser. In de komende jaren zullen nog een aantal voorstellen volgen. Deze voorstellen hebben door de coronapandemie vertraging opgelopen, onder meer omdat fysiek bezoek aan collectiestukken lang niet mogelijk was. Het nieuwe depot gaat naar wij aannemen de ideeënvorming en het proces van het ontzamelen zelf stimuleren.

6.2 Bruikleenverkeer

Museum Boijmans Van Beuningen is doorgaans ruimhartig in het toekennen van bruiklenen aan andere

instellingen. Gemiddeld gaan jaarlijks ruim 500 objecten op reis, waarvan ongeveer de helft naar tentoonstellingen buiten Nederland. Bij topwerken en werken die in de vaste collectie tentoongesteld worden is het museum terughoudender in uitlenen dan bij werken die zich in depot bevinden. Een uitzondering hierop vormen werken op papier, die meestal in het depot zijn en waarvoor een richtlijn van maximaal drie maanden exposeren per drie jaar wordt aangehouden. Voor meer informatie over de bruikleenprocedure zie <https://www.boijmans.nl/bruikleen-aanvragen>.

Einde bruikleenstop!

Van najaar 2017 tot einde 2021 hanteerde het museum een bruikleenstop, omdat de voorbereidingen voor de uithuizing vanwege de renovatie, de bouw en de collectieverhuizing naar Depot Boijmans Van Beuningen veel aandacht van de organisatie vroeg. Reeds toegezegde bruiklenen gingen alsnog op reis en er zijn in de afgelopen jaren regelmatig uitzonderingen gemaakt wanneer het ging om bruikleenaanvragen voor monografische exposities van nog levende kunstenaars of wanneer een werk heel zeldzaam was voor een tentoonstelling, zoals de Van Eyck tentoonstelling in Gent. Vanaf eind 2021 worden nieuwe bruikleenaanvragen weer in behandeling genomen, zodat in 2022 het bruikleenverkeer weer als vanouds opereert. Daarnaast is de verwachting dat door de grotere zichtbaarheid van de collectie zowel in het Depot als online, het aantal bruikleenaanvragen gaat toenemen. Het museum bereidt zich hierop voor en ziet ernaar uit om bij te kunnen dragen aan bijzondere tentoonstellingen door collega-instituten.

Het museum rekent geen fee, maar alleen de daadwerkelijk gemaakte out-of-pocketkosten om werken reisklaar te maken. Het museum rekent geen uren voor inzet van eigen personeel, die met circa 3,5 fte voor het afhandelen van de vele bruikleenaanvragen zorgen. De inhuur van externe restauratoren (er zijn geen restauratoren in dienst van het museum behalve een papierrestaurator) betekent wel extra kosten. Deze worden vooraf bij de aanvragen gemeld. Het museum probeert bruikleenemers tegemoet te komen door hen zelf de verzekering, verpakking en transport te laten regelen mits deze aan de gangbare criteria voldoen. Het museum bekijkt voortdurend of er mogelijkheden zijn om de kosten te verlagen, zoals het verlagen van de onkostenvergoeding voor de koeriersreizen binnen Nederland en van de tarieven voor inlijsten en passe-partoueren van werken op papier. In de nieuwe Collectiebeheerovereenkomst met de gemeente Rotterdam is bovendien overeengekomen dat er beperkt zal worden verzekerd binnen Nederland, hetgeen de kosten aanzienlijk zal verlagen.

7 Conservering en restauratie

7.1 Depot Boijmans Van Beuningen

Het museum staat aan de vooravond van een aantal grote ontwikkelingen. Met de bouw van het nieuwe Depot Boijmans Van Beuningen zal de collectie voor het eerst op een plek bijeen zijn en ook 100% toegankelijk worden voor het publiek. Na de verhuizing van de collectie vanuit de vijf verschillende tijdelijke locaties naar het Depot, zal de collectie onder optimale omstandigheden worden bewaard in veertien verschillende compartimenten die qua klimaatinstallatie zijn toegespitst op de materialen die er zijn opgeslagen. Dit betekent een enorme verbetering voor het beheer en behoud oftewel de passieve conservering van de collectie, niet in de laatste plaats voor de collectie moderne en hedendaagse kunst die veelal uit complexe materialen bestaat dan de oude kunst. Het museum houdt twee externe locaties aan voor buitenbeelden en enkele groot formaat objecten die niet in het depot passen.

Daarnaast zorgt de publieke functie van het gebouw voor een enorme vlucht in de zichtbaarheid van de collectie; zowel fysiek tijdens rondleidingen in het Depot en opstellingen in het spectaculaire transparante glazen atrium met dertien vitrines, als digitaal in een toenemende ontsluiting via de collectie online en een speciale depot-app. Middels educatieve ruimtes, galeries en vier restauratieateliers wordt kennis overgedragen over verzamelen, conservering en restauratie. Het museum is voornemens zich meer te specialiseren op het gebied van de conservering en restauratie van moderne en hedendaagse kunst. Deelname aan het, mede door het Mondriaan Fonds en het Gieskes-Strijbis Fonds gefinancierde, Project Plastics en de opvolger Project collectiekennis 2.0 - fotografie, is hier onderdeel van, evenals een driejarige samenwerkingsovereenkomst (2021-2023) met de RCE. In het programma voor de restauratieateliers en de galerieruimtes in het Depot zal een bijzondere nadruk liggen op hedendaagse restauratie- en conserveringsproblematiek, zoals in onderzoeksprojecten naar kunstwerken van Yayoi Kusama of Matthew Barney.

In de aanloop naar de opening heeft de sector een aantal grote collectiegerelateerde projecten gerealiseerd³:

- Inrichting van de nieuwe compartimenten met rekken, stellingen, etc. door de firma Bruynzeel.
- Kleurcodering van alle objecten⁴ (ca. 152.000) in de voorbereiding van de verhuizing naar Depot Boijmans Van Beuningen op compartiment- en standplaatsniveau.

- Verhuizing van de collectie van 152.000 objecten vanuit vijf externe locaties naar het depot.
- Filmdatabase. Dit laatste project is bedoeld als enerzijds een inhaalslag in de conservering en registratie van de film- en videocollectie en anderzijds als middel om ook deze deelcollectie zichtbaar te maken voor het publiek in twee filmcabines en een filmzaal in het Depot Boijmans Van Beuningen.

Het Depot vergroot de zichtbaarheid van de gehele collectie en maakt het publiek bewust van het belang van het zorgen voor ons nationale erfgoed. Het laat zien wat er komt kijken bij verzamelen en er worden enkele particuliere verzamelingen in het gebouw getoond. Ook kunnen lijnen en ontwikkelingen in de verzameling in het Depot zichtbaar worden gemaakt.

Een zevental compartimenten in het depot is verhuurd aan particuliere verzamelaars en bedrijfscollecties die door het museum worden gefaciliteerd en die indien de eigenaar dat wenst voor het publiek toegankelijk zullen zijn. Bovendien genereert het depot uit de exploitatie opbrengsten die voor actieve conservering kunnen worden ingezet. De samenwerking met de SBMK en de RCE met name in de conservering en restauratie van moderne en hedendaagse kunst belooft een belangrijke verbetering te worden van onze kennis op dit terrein.

7.2. Beleid preventieve conservering

Klimaat

Het museum hanteert voor de huidige depots de zogenaamde ASHRAE A normering, waarbij de temperatuur (T) in de depots tussen de 15-20 °C moet zijn en niet meer mag fluctueren dan 2°C per dag. De relatieve luchtvochtigheid (RV) moet tussen de 45 en 55 % blijven en hier zijn fluctuaties van 5% per dag maximaal toegestaan. In het programma van eisen voor het gerenoveerde museum maakt het museum wel een onderscheid tussen de bouwdelen Van der Steur en de beoogde nieuwbouw, omdat de AA klasse in een monumentaal pand niet haalbaar is. In Depot Boijmans Van Beuningen wordt er binnen de verschillende depotruimtes onderscheid worden gemaakt in T en RV gerelateerd aan het materiaal dat in de depots bewaard wordt. In totaal zijn er vijf klimaat-zones, twee koude tot zeer koude voor zwart-wit en kleurenfotografie (resp. temp 16-18°C en RV 43-47 en temp 8-9°C en RV 34-38% met een tussenliggende acclimatiseersluis met een temp 12-13°C en RV 38-42%), metalen (temp 16-18°C en RV 38-42%), organisch/

anorganisch (T18-22°C en RV 47.5-52.5%) en voor de restauratieateliers (temp 19-22°C en RV 47-57%).

Stof, ongedierte en schimmel

De depots worden regelmatig schoongemaakt en visueel geïnspecteerd, er zijn plakmatten om te voorkomen dat vuil aan schoenen wordt binnengelopen. In de depots en in de tentoonstellingsruimte zijn ter preventie insectenvallen uitgezet die regelmatig door de medewerkers van de sector Collectie en onderzoek worden gecontroleerd. Collectie-medewerkers zijn verantwoordelijk voor het Integrated Pest Management (IPM). Vallen worden gecontroleerd en op basis van de inhoud wordt actie ondernomen. Ook wordt er een logboek van vondsten bijgehouden. De detectie en bestrijding van ongedierte in en rondom het gebouw wordt uitbesteed aan de firma Laman die eens per maand controleert op knaagdieren. Depot Boijmans Van Beuningen heeft een aparte quarantainruimte waar verdachte objecten apart kunnen worden gezet en eventueel intern of extern worden behandeld.

Licht

Het museum hanteert de belichtingsnorm van 250 lux voor schilderijen en 50 lux voor zeer lichtgevoelige objecten. In het Depot gaan de lichten van de compartimenten alleen aan wanneer zij worden betreden door een rondleidinggroep of een medewerker van het museum. Dit tijdsduur van de bezoeken wordt afgestemd op de stabiliteit van het klimaat. De verlichting gaat gefaseerd aan en automatisch uit wanneer er geen beweging meer in (een deel van) de ruimte wordt waargenomen. Aan de buitenzijde van de depots is een klein accentlicht dat bezoekers van de atriumzijde kunnen aanklikken en dat na enkele seconden weer uitgaat. Dit om de lichtbelasting zoveel mogelijk te beperken. Werken op papier worden bewaard in lichtdichte dozen en laden. Lichtgevoelige objecten kunnen in het depot worden afgedekt. De fotografiedepots worden omwille van de zeer koude temperatuur en de lichtgevoeligheid niet meegenomen in de zogenaamde instaprondleidingen en daardoor ook minder belast qua belichting.

In de collectiebeheermeting wordt aanbevolen dat ook het toegestane kleurverlies bij een bepaalde belichtingsduur wordt vastgesteld; de Juist Waarneembare Verandering (JWV). Het museum volgt al jaren de RCE aanbevelingen op het gebied van lichtbelasting in de adviezen voor presentatie. Voor werken op papier en andere lichtgevoelige objecten hanteert het museum de standaard dat ze na een tentoonstellingsperiode van 3 maanden, 3 jaar niet mogen worden getoond. In de komende jaren willen we onderzoeken hoe de Juist Waarneembare Verandering voor een museum in de praktijk toepasbaar is. Is het haalbaar om voor ieder werk daarover een standpunt in te nemen en dit te monitoren of alleen voor zeer lichtgevoelige werken? Als testcase zullen een aantal collectiestukken van

textiel worden onderzocht. Hoe ga je bijvoorbeeld om met de JWV bij een installatie als de *Infinity Mirror Room* van Yayoi Kusama, waarvan het streven is het langer dan 100 jaar te behouden, maar de wens tevens is om deze permanent te tonen?

7.3 Beleid actieve conservering en restauratie

Museum Boijmans Van Beuningen heeft een gevarieerde collectie, die uit uiteenlopende materialen bestaat. Werken op papier worden grotendeels in eigen beheer behandeld, terwijl de conservering en restauratie van de overige disciplines wordt uitbesteed aan freelance restauratoren met verschillende expertises. Restauratoren worden ook ingehuurd voor het maken van conditiereportages, objectanalyses, bruikleen- en presentatieadviezen. Vanaf de opening van het Depot zullen de werkzaamheden voor het merendeel intern worden uitgevoerd, voor het oog van het publiek.

De in het Depot gerealiseerde restauratieateliers maakt het mogelijk beter gefaciliteerd te werken aan onderzoeks- conserverings- en restauratieprojecten. Met veel plezier is het museum zoals gezegd een driejarige samenwerking aangegaan met de RCE waarbij er directer toegang is tot materiaal-technisch onderzoek en gebruik kan worden gemaakt van het mobiele lab en de expertise van de specialisten. Het museum op haar beurt stelt objecten ter beschikking voor onderzoeksprojecten binnen het RCE programma Erfgoed van de 20e eeuw (E20E). Het publiek zal alle projecten in het depot kunnen meebeleven en kennis maken met de dagelijkse praktijk van collectiebehoud. Het museum zal actief deelnemen aan de RCE onderzoeken *Begrijpen en voorspellen van uiterlijk van schilderijoppervlakken van Appel, Mondriaan en Schoonhoven* en het onderzoek naar *Synthetische Organische Pigmenten*. De gebruikelijke werkzaamheden van controles, opstellen van conditiereportages en voorbereidingen voor transport zullen de gebruikelijke aandacht krijgen. In het najaar van 2021 zal in de restauratieateliers gestart worden met conserveringsprojecten aan de collectie middeleeuwse houten beelden, de *Infinity Mirror Room: Phalli's Field (Floor Show)* (1965/1998) van Kusama, *De Populierenlaan bij Nuenen* (1885) van Vincent van Gogh, en *Drieluik met Madonna te midden van heiligen* van de Meester van de Heilige Veronica uit ca. 1410.

Het museum is actief deelnemer aan het project Collectiekennis 2.0 fotografie onder leiding van de SBMK en in samenwerking met RCE en de UvA en een groot aantal musea. Dit vervolg op het succesvolle plastics project heeft als doel om fotografie duurzaam te conserveren voor de Collectie Nederland en daarmee toegankelijk te houden voor het publiek. Deelnemers leren om fotowerken te identificeren en wanneer nodig

zal aanvullend onderzoek worden uitgevoerd. Door gezamenlijk preventieve maatregelen te ontwikkelen worden de fotografiecollecties op een juiste manier geconserveerd en de kennis erover wordt vastgelegd binnen de organisaties. Ook worden er twee jonge professionals opgeleid, die zich specialiseren in dit vakgebied. Deelonderzoeken worden door masterstudenten Conservering en Restauratie uitgevoerd.

Vincent van Gogh, *De populierenlaan bij Nuenen*, 1885, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Schenking: 26 Rotterdamse kunstvrienden 1903.

Restauraties van objecten hangen vaak direct samen met tentoonstellingen en presentaties in of buiten het museum. Om het ambitieuze restauratie- en onderzoeksprogramma in het Depot mogelijk te maken is het eigen restauratiebudget van het museum voor de komende jaren verhoogd, mede dankzij de inkomsten via de recette en de omzet die door restaurant en verhuring worden gegenereerd. Desondanks zal extra financiering en bijdragen van derden zeker noodzakelijk blijven. De educatieve component zal een vast onderdeel zijn van wat er op dit gebied op het programma staat.

7.4 Veiligheidszorg

In de periode tot 2021 was het museum afhankelijk van externe locaties voor de opslag en het tonen van de collectie. Het museum ziet nauw toe op de klimaat en veiligheidssituatie op deze locaties. In 2018 is een geactualiseerd calamiteitenplan opgesteld voor de eigen museumlocatie en in 2020 is een uitgebreid calamiteiten- en CHV plan opgesteld voor het Depot. Vanaf opening van het Depot zijn er nog maar twee externe locaties waar toezicht is geboden, terwijl in het Depot vanaf dan dagelijkse bezetting is door beveiliging, huisvesting en collectiebeheer, naast alle publieke functies.

Collectierisicomanagement

Het museum wil driedimensionale kunstwerken waar

mogelijk los in de ruimte en zonder vitrine tonen, schilderijen bij voorkeur zonder glas. Zo kan het kunstwerk het best worden beleefd en wint het museumbezoek aan kwaliteit. Dit betekent wel dat de gepresenteerde objecten dienen te worden gemonitord om risico's van beschadiging te beperken. In het Depot krijgt het publiek de mogelijkheid om de dagelijkse museumpraktijk 'in het echt' mee te beleven. Dit is voor het museum een nieuwe manier van werken en brengt ook andere risico's mee voor de collectie. Net als in de tentoonstelling streeft het museum in het depot naar een optimale beleving voor de bezoeker. Dit streven betekent dat in het depot de objecten op een andere wijze dan voorheen moeten worden gemonitord. Het gaat hier om een unieke formule waarmee de komende jaren ervaring op zal worden gedaan en waarbij de stem van het publiek gehoord wordt. Het publiek zal kunnen ervaren met welke zorg de collectie wordt omringd.

Het museum investeert in het op peil houden van de professionele standaarden van het werken met collectie. Wanneer relevant volgt het personeel cursussen op het gebied van art handling en materiaalkennis. Daarnaast vormen een goede planning, voldoende tijd, zorgvuldigheid en expertise/ervaring de belangrijkste voorwaarden om risico's op schade te minimaliseren en de fysieke omgang met kunstwerken verder te professionaliseren.

In het Depot wordt de collectie getoond zoals in een werkelijk depot. Op transparante rekken en stellingen, waarbij alleen de keramiek en glascollectie om conserveringsredenen achter glas is gezet. Objecten staan wanneer nodig verpakt opgesteld, al zal in sommige gevallen de voorkant van een kist worden verwijderd en voorzien van een doorzichtige plastic laag, waardoor bijvoorbeeld modestuk zichtbaar is. De collectie mag alleen door medewerkers collectiebeheer worden gehanteerd. Tijdens rondleidingen mag het publiek en de rondleiding de collectie en de verrijdbare rekken niet hanteren. Een beveiliging begeleidt samen met de rondleider de groepen. Wie objecten nader wil bestuderen kan op aanvraag in een van de twee studiezalen, voor collectie algemeen of voor prenten en tekeningen, werken bekijken, individueel of in een groep. De time-based media collectie is toegankelijk voor onderzoek middels de twee filmcabines op de tweede etage.

3 De aan het Depot gerelateerde registratie- en documentatieprojecten staan in hoofdstuk 8 beschreven.

4 In eerste instantie zou het prenten- en tekeningendepot niet meeverhuizen. Door de renovatie is dit veranderd.

8 Collectieregistratie- en documentatie

Het Documentatiecentrum coördineert het registreren, documenteren en ontsluiten van gegevens over de collectie en de geschiedenis van Museum Boijmans Van Beuningen.

8.1 Registratie

Het museum maakt gebruik van het museale registratiesysteem The Museum System (TMS), waarin de collectie wordt geregistreerd. De registratie van objecten moet voldoen aan de BoijmansBasis: een twaalfstal vastgestelde velden met informatie die bekend dienen te zijn over een object. Deze informatie vormt de basis van de collectie online. Voor de registratie en toegankelijkheid van de bibliotheekcollectie gebruikt het museum Adlib. Op dit moment is circa 95% van de collectie in TMS ingevoerd en raadpleegbaar. De regels omtrent in- en uitvoer van basisinformatie zijn gestandaardiseerd waardoor de toegankelijkheid en betrouwbaarheid van de gegevens is verbeterd. De gehele bruikleenprocedure wordt sinds een aantal jaren in TMS verwerkt, evenals informatie over auteursrechten, herkomstonderzoek en ontzameltrajecten.

Digitaliserings- en registratieprojecten

Het Documentatiecentrum voert (digitaliserings-)projecten uit teneinde achterstanden weg te werken en informatie toegankelijk te maken via websites, publicaties et cetera. Het digitaliseren van objecten en documentatie vormt een conserveringsmaatregel voor de toekomst. Het museum wil de komende jaren zijn internationaal gerenommeerde collectie tekeningen en prenten digitaliseren en herijken mits het voldoende financiering kan vinden. In 2020 zijn alle röntgenfilms gedigitaliseerd en ondertussen wordt gestaag door-gewerkt aan het digitaliseren van het analoge beeldarchief dat ongeveer 25.000 foto's omvat.

Daarnaast heeft het Documentatiecentrum in 2020 een professionaliseringsslag geslagen in het borgen van conserverings- en restauratiegegevens in TMS door de implementatie van de applicatie Conservation Studio. Tot voorheen werden conditie- en restauratierapporten aan TMS gekoppeld als losse documenten, waardoor deze informatie weliswaar wordt gearchiveerd, maar niet duurzaam doorzoekbaar is. In Conservation Studio kunnen onder meer conserveringsrapporten opgemaakt worden onder meer conserverings- en restauratieprojecten I aangemaakt worden waardoor voor alle betrokkenen de stappen in het proces inzichtelijk zijn en de informatie direct vastgelegd is bij het object in TMS.

Beeldmateriaal

Museum Boijmans Van Beuningen heeft de afgelopen jaren dankzij middelen uit de aanloopbegroting van het depot geïnvesteerd in een kwaliteitsverbetering van het beeldmateriaal van objecten. Het museum werkt met externe fotografen. Steeds meer objecten hebben een professionele foto in plaats van alleen een registratiefoto, waarbij de 'Metamorfoze norm' (ontwikkeld door de Koninklijke Bibliotheek) uitgangspunt is. Naar aanleiding van de verhuizing van de collectie naar Depot Boijmans Van Beuningen heeft het museum aldus een inhaalslag van professionele fotografie van een deel van de collectie gemaakt. De gehele collectie moderne kunst, oude kunst en stadscollectie en een deel (6.000) van de objecten vormgeving zijn professioneel gefotografeerd. De ambitie is om het prentenkabinet te herijken en digitaliseren na ingebruikname van Depot Boijmans Van Beuningen mits voldoende financiering gevonden kan worden voor deze omvangrijke deelcollectie. Het Documentatiecentrum is voornemens om vanaf 2022 te werken met een beeldbank voor al het digitale beeldmateriaal. Dit zal een speciale media-applicatie van TMS worden waardoor alle informatie over object en beeld direct gekoppeld is aan elkaar.

8.2 Documentatie

In het museum wordt een deel van het documentatiemateriaal (steunafbeeldingen, informatie over verwerking, et cetera) op objectniveau bewaard. Een ander deel van het documentatiemateriaal is object overstijgend, zoals informatie over kunstenaars en verzamelaars (o.a. krantenknipsels) en zaaloverzichten van tentoonstellingen. Deze gegevens zijn vanwege soms gevoelige informatie, zoals verzekerde waarden van kunstwerken en adresgegevens, beperkt toegankelijk voor bezoekers. De grootste bron van informatie over de museumcollectie en -geschiedenis vormt de bibliotheek met 160.000 titels. Deze staat grotendeels geregistreerd in Adlib en is sinds 2012 via de website raadpleegbaar. Het Documentatiecentrum verzamelt al het door het museum gepubliceerde drukwerk en het bewaart ook analoge en digitale foto's met tentoonstellingsoverzichten en manifestaties. De belangrijkste inhoudelijke artikelen worden per tentoonstelling of evenement in zuurvrije mappen bewaard. Het Documentatiecentrum streeft ernaar steeds meer documentatie digitaal te koppelen aan TMS, zodat behalve een grotere toegankelijkheid ook de digitale houdbaarheid door middel van back-ups kan worden gewaarborgd.

8.3 Herkomstonderzoek

Museum Boijmans Van Beuningen heeft op instigatie en met begeleiding van de Nederlandse Museumvereniging (NMV) onderzoek gedaan naar de wijze van verwerving van kunstwerken tijdens, voorafgaand aan en volgend op de Tweede Wereldoorlog. Op basis van een voorselectie (op de periode 1933-1958, specifieke namen in de herkomst en dergelijke) zijn in Museum Boijmans Van Beuningen uiteindelijk 6.000 objecten intensief onderzocht. Dit project is eind 2018 afgerond en de eindrapportage is goedgekeurd en vastgesteld door de Commissie Museale Verwervingen vanaf 1933. Op de website van museale verwervingen staan momenteel 27 werken met een mogelijk problematische herkomst die nog nader worden onderzocht. Herkomstonderzoek blijft een punt van aandacht, omdat het museum objecten blijft verwerven en omdat steeds meer bronnen (digitaal) toegankelijk worden.

Het museum stelt zich ten doel open en transparant te zijn over en proactief om te gaan met het herkomstonderzoek en restitutieclaims en publiceert daarom de stand van zaken op zijn website. Het organiseerde in 2018 als derde museum in Nederland een expositie over zijn oorlogsgeschiedenis en gaf een toelichting op enkele van de dertig werken waarvan de herkomst nog niet sluitend is. In 2020 zijn twee objecten gerestitueerd aan de rechtmatige erven van deze objecten. Het museum heeft de erven zelf benaderd over deze objecten nadat het de problematiek had vastgesteld. Momenteel lopen er drie onderzoeken bij de Restitutiecommissie die claimanten en het museum bij de commissie hebben neergelegd.

8.4 Toekomstvisie Kenniscentrum

De renovatie van het museum biedt perspectief om de toegankelijkheid en publieksvriendelijkheid van het Documentatiecentrum te verbeteren. Het museum maakt hierin graag een toekomstgerichte professionaliseringslag. In het programma van eisen van het gerenoveerde en vernieuwde museum is ter verbetering van de zichtbaarheid en toegankelijkheid van de waardevolle bronnen een Kenniscentrum opgenomen waar alle objectdocumentatie en bronnen behorende bij de museumgeschiedenis op één plek beschikbaar en toegankelijk zijn in combinatie met de bibliotheek. De bibliotheek van het museum behoort tot de grootste museale kunsthistorische bibliotheken van Nederland. Dit wapenfeit wordt versterkt doordat in de toekomst de surrealistebibliotheek van 4.000 titels van het verzamelaarschepaar Laurens Vancrevel en Frida de Jong bij de bibliotheekcollectie van het museum gevoegd zal worden. Met deze schenking richt het museum een studiecentrum surrealisme op binnen het Kenniscentrum. De oprichting van dit studiecentrum wekt al internationaal

de aandacht, wat onder meer tot uiting komt in een schenking van 35 limited edition artists' books van Dark Windows Press door Neil Coombs.

Alle kennis over de museumgeschiedenis en de collectie op één plek samenbrengen is een meerwaarde en biedt een state of the art onderzoeksplek voor (inter)nationale onderzoekers en museumprofessionals. Een ruim opgezette studiezaal zorgt er in het Kenniscentrum voor dat het museale onderzoeksmateriaal, publicaties en documentatie, ook direct kan worden ingezien. Het museum bezit een collectie waarvan grote delen tot de absolute wereldtop behoren. Het Kenniscentrum maakt onderzoek naar deze verzamelgebieden mogelijk en de objectgerichtheid van de bibliotheek in aankoop van publicaties en vergaande koppeling van literatuur aan objecten steeds verder verfijnen en genereert schenkingen zoals onlangs de gespecialiseerde en zeer unieke surrealistische bibliotheek van Vancrevel en De Jong. In de jaren van renovatie heeft de bibliotheek beschikking over een studiezaal in het Depot waar bezoekers op afspraak de bibliotheekcollectie kunnen raadplegen.

Anoniem, Wijwateremmer, 1100 - 1125, Collectie Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam. Schenking: Coll. Mr. J. W. Frederiks 1994. Samen met een kandelaar geretourneerd aan de erven Emmanuel Vita Israël 2020.

9 Tentoonstellingsprogramma

Een van de kerntaken van het museum is de collectie optimaal te ontsluiten voor het publiek. Het museum gaat hiervoor samenwerkingen aan met talloze personen en instituten: kunstenaars, universiteiten, archieven, collega-musea, et cetera. Onderzoekresultaten worden in tentoonstellingen en presentaties toegankelijk gemaakt, evenals in educatieve programma's en in online tentoonstellingen, op websites (ALMA, online collectie), in lezingen en publicaties.

9.1 Tot aan renovatie

Tot 13 januari 2019 was de collectie prachtig te zien met een collectieopstelling in het Van der Steur gebouw. Deze werd in 2017 geheel vernieuwd door gastconservator, emeritus prof. dr. Carel Blotkamp in *De collectie als tijdsmachine*, waarbij een grote nadruk lag op de kunst van na 1945. In kleine solo-presentaties binnen het geheel was aandacht voor een aantal bijzondere maar soms wat 'vergeten' oeuvres, waaronder die van Suze Robertson en Marie Louise von Motesiczky, Jacoba van Heemskerk, Kees Timmer en Charlotte Schleiffert. Deze collectiepresentatie is direct na de sluiting voor renovatie middels 360° fotografie vastgelegd en online toegankelijk gemaakt via de website van het museum. De eigen collectie speelt doorgaans een belangrijke rol in het tentoonstellingsprogramma, zoals *De Design Derby*, James Lee Byars, Paul Thek of de collectie Schoufour. Daarnaast hebben grote tentoonstellingen als *Gek van surrealisme* (2017) en *Pure Rubens* (2018), een relatie met de eigen verzamelingen. Maar ook presentaties van toonaangevende hedendaagse kunstenaars als Richard Serra, in de zomer van 2017, vinden vaak hun oorsprong in de collectie.

Tentoonstellingen in het museum hebben ofwel altijd een directe link met de eigen collectie ofwel laten ze nieuwe ontwikkelingen zien, zoals het tentoonstellingsproject *Sensory Spaces* dat in Nederland opkomend talent introduceerde en mid-career kunstenaars die in Nederland niet eerder werden getoond. Andere grote tentoonstellingen waren uniek in Nederland, zoals *Ugo Rondinone. Vocabulary of Solitude* (2016), *Academy of Tal R* (2017) en het kunstenaarsinitiatief *Gelatin: Vorm, Fellows, Attitude* (2018). Dit podium is belangrijk, ook voor het verzamelklimaat van musea en particulieren. In andere gevallen zijn tentoonstellingen ingegeven door het gegeven 'verzamelingen' en/of de verzameling van een specifieke eigentijdse verzamelaar, zoals *Focus Beijing* (2014-2015) of *Keramik, een queeste* (2015-2016). In presentaties van eigen collectie wordt ieder object vooraf gecontroleerd op de fysieke conditie en

optimaal gepresenteerd. Door deze integrale aanpak heeft de omgang met de collectie in presentaties een positief effect bij de conservering ervan.

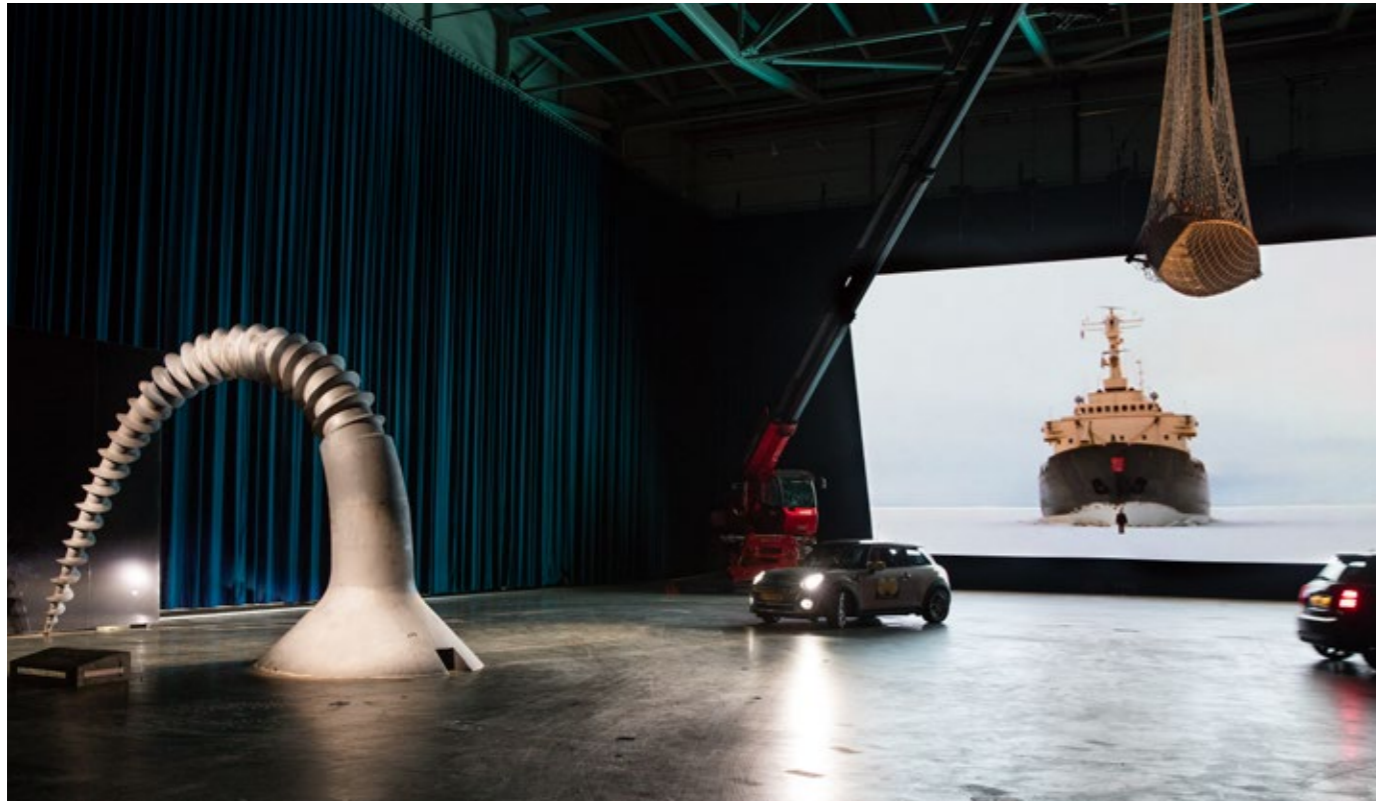
In 2016-2017 heeft het museum in samenwerking met kunstenaar Peter Struycken en Philips Lighting een nieuwe lamp ontwikkeld van 5700 kelvin, die in combinatie met de TL-lampen die het museum gebruikt, zoveel mogelijk het daglicht benadert. Hierdoor komen de kleuren in de kunstwerken optimaal tot hun recht, alsof de bezoeker in een kunstenaarsatelier staat met noorderlicht. Bij de nieuwe collectieopstelling in 2017 is de Boijmans spot voor het eerst in gebruik genomen.

De afbreekeconomie online tentoonstelling, april tot en met december 2021, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

9.2 Vanaf renovatie

De komende jaren wordt het museumgebouw gerenoveerd en vernieuwd. Er worden nieuwe methodes bedacht om de collectie te ontsluiten, zoals de programmalijnen Boijmans bij de Buren, Boijmans in het Buitenland, Boijmans in de Klas en plannen voor 'incidentele' pop-ups in Rotterdam en elders in het land en een vaste locatie in Rotterdam-Zuid met een geheel eigen programmering. Daarnaast wordt de collectie zichtbaar gemaakt via de digitale strategie, krijgen buitenbeelden een plek in de openbare ruimte van Rotterdam in de publiekszones van het Erasmus MC en gaat Boijmans het land in, bijvoorbeeld in de samenwerking met het Cobra Museum in Amstelveen in 2020, een in voorbereiding zijnde expositie in de Philipsvleugel van het Rijksmuseum en een tentoonstelling van negentiende-eeuwse landschappen uit de verzameling in het Fries Museum. De eenmalige pop-ups die tot nu toe hebben plaatsgevonden zijn een zeer succesvolle drive-thru zomertentoonstelling (2020) die plaatsvond in de grote hal van Rotterdam Ahoy met circa 50 werken uit eigen collectie (2020), een project in BoTu (Bospolder Tussendijk) waar op uitnodiging van het museum

Boijmans Ahoy drive-thru museum, Rotterdam, 1 – 23 augustus 2020, Museum Boijmans Van Beuningen, Rotterdam

kunstenaars als Human Power Plant Team met de buurtbewoners zoeken naar manieren van duurzaam gebruik van planeet, energie en grondstoffen (2020). En in 2021 een buitententoonstelling met 8 deelnemende kunstenaars op een van de grotere priklocaties in Rotterdam met de titel *Are We Safe Now?* (2021) en een buitententoonstelling in het Museumpark over de renovatieplannen van het museum (2021).

Boijmans bij de Buren.

Tot aan de opening van het Depot zijn delen uit de collectie bij een zevental buurmusea te zien en het Erasmus MC. De zeven musea waar het hier om gaat zijn de Kunsthal, het Chabot Museum, het Belasting & Douane Museum, Museum Rotterdam, het Wereldmuseum, Stedelijk Museum Schiedam en het Maritiem Museum, bijna allemaal op loopafstand van Museum Boijmans Van Beuningen. Op deze manier zijn in 2020 en 2021 alleen al in Rotterdam toch zo'n 450 objecten uit de museumcollectie lange tijd getoond. Boijmans bij de Buren is een mooie manier om de collectie in een andere context en aan een ander publiek te tonen. De buurmusea zijn zelf verantwoordelijk voor de keuze van de werken (maar het advies van een conservator van Boijmans is uiteraard beschikbaar) voor de wijze van presenteren, maken combinaties met hun eigen collectie en bedenken verrassende invalshoeken. Zo laat het Wereldmuseum in de tentoonstelling *Remix Rotterdam* een tentoonstelling zien over universele thema's waarbij beide collecties elkaar aanvullen en brengt het Maritiem Museum maritieme topstukken uit de collecties samen. Het project is mede mogelijk gemaakt door Stichting Droom en Daad.

Boijmans in het Buitenland – reizende collectie

Het museum is sinds 2016 actief in het aanbieden van tentoonstellingen aan buitenlandse musea. Deze tentoonstellingen zijn samengesteld uit eigen collectie. Nu het museumgebouw gesloten is, is het des te belangrijker dit voort te zetten om zichtbaar te blijven. Het is tevens een kans om tot aan de heropening in 2028 een deel van de wereld kennis te laten maken met de collectie van het museum en promotie voor de stad Rotterdam en zijn fraaie depot daaraan te koppelen.

In de komende jaren worden rondom een aantal kerncollecties tentoonstellingen georganiseerd over verscheidene continenten, maar soms ook dichtbij huis. Zo zal de collectie Surrealisten tussen 2021 en 2023 te zien zijn in Nieuw-Zeeland, Zuid-Korea, Mexico en Italië. Ook zullen landschappen uit de collectie klassiek moderneren te zien zijn in Zuid-Korea, maar bijvoorbeeld ook in het Fries Museum in Leeuwarden. Een doorsnede van Nederlandse schilderkunst zal worden getoond in Italië. In Rome, in Pala expo zal de moderne kunst collectie vanaf de jaren '60 worden getoond.

Met een aantal bevriende musea met toonaangevende collecties worden presentaties georganiseerd met topstukken uit de collectie. Zo zal zoals gezegd het Rijksmuseum vanaf het najaar van 2023 een grote Boijmans tonen en in het KMSK Antwerpen is vanaf de heropening een aantal werken te zien, verweven in hun vaste opstelling.

Digitale strategie

Door de coronapandemie is de digitalisering van musea

in een stroomversnelling gekomen. Naast digitaal thuiswerken met toegang tot een beveiligde netwerkomgeving en de website, online collectie en publicaties, zijn er digitale initiatieven ontwikkeld die het museum verder wil gaan uitbouwen in de toekomst. De focus ligt niet op het omzetten van analoog naar digitaal materiaal, maar juist op het ontwikkelen van nieuwe programma's, nieuwe producten en nieuwe digitale verbindingen. Het museum heeft recent een aantal nieuwe producten gelanceerd, met als eerste uit een reeks de online tentoonstelling *De afbreekeconomie*. Oorspronkelijk bedoeld als een fysieke presentatie is deze veranderd in een scenografisch opgezette digitale ervaring waar de collectie van het museum, commentaren van kunstenaars en een conservator een surrealistische reis oplevert met de 'plastic soep' die de oceanen vervuult. De kijker kan zelf een vaarroute navigeren, op avontuur gaan en naar believen kennis vergaren. De komende jaren zullen jaarlijks twee producties gemaakt worden, steeds digitaal maar altijd met een ander vertrekpunt.⁵

Buitenbeelden

Een aantal markante buitenbeelden die op en om het gebouw van Museum Boijmans Van Beuningen staan hebben door de sluiting van het museumgebouw tijdelijk een andere plek gekregen of er wordt samen met partners in de stad naar alternatieven gezocht. *Screwarch* van Claes Oldenburg werd opgenomen in de drive-thru tentoonstelling in Rotterdam Ahoy, net als *Breath Walk Die* van Ugo Rondinone. Thomas Schütte heeft net als *Pierre de Wissant* van Rodin een tijdelijke plek in het Erasmus MC gekregen, die laatste zal bij opening van het depot een prominente plek in het atrium krijgen. Als zich nog andere kansen voordoen om buitenbeelden tijdelijk ergens te plaatsen, gaat museum hier graag op in.

Cobra Museum in Amstelveen

De beroemde en zeer geliefde deelcollectie surrealisme van het museum is in 2020 eenmalig in de omgeving van Amsterdam te zien, bij het Cobra Museum in Amstelveen. De samenstelling van deze tentoonstelling bleef de verantwoordelijkheid van Museum Boijmans Van Beuningen. Vanwege Corona verviel de internationale campagne, maar ook lokaal (Amstelveen en Amsterdam) kwam gezien de omstandigheden een groot publiek naar de surrealistische schatten kijken.

Depot

Vanaf het moment dat het Depot open is voor publiek, in november 2021, is de collectie voor 100% publiek toegankelijk. Geïnteresseerden van jong tot oud kunnen er op individuele wijze of via groepsbezoek en op alle kennisniveaus leren en genieten van de collectie. De presentaties in het depot gaan over het werken met de collectie, de materiaal-technische kant van de kunstwerken en verzamelgeschiedenis. Werkzaamheden

die voorheen achter de schermen plaatsvonden, kan het publiek in het depot als mede-eigenaar zien gebeuren door mee te kijken met de museummedewerkers. Voor de presentaties zijn twee galerieruimtes van elk 300 m², veertien vitrines van verschillende formaten in het atrium en een filmruimte met twintig zitplaatsen. De staf van het museum ontwikkelt op dit moment een breed palet aan presentaties voor het Depot, variërend van watermerk onderzoek, het reeds genoemde fotografieproject, tot aan openbare registraties van nieuwe aanwinsten. Bij dit alles kan het publiek meekijken en er zijn interactieve programma's ter ondersteuning. De inrichting van de vitrines wordt transmediaal en een groot visueel feest. Ook staat de galerieruimte op de vijfde verdieping (ruim 900 m²) tot aan de heropening van het museum ter beschikking voor een presentatie met hoogtepunten uit de collectie.

9.3 Educatie

Educatie en publieksbegeleiding bij Museum Boijmans Van Beuningen staat voor kwalitatieve en innovatieve museumeducatie met lef. Als open, inclusief en publieksvriendelijk museum bieden we een rijk programma aan activiteiten. Daarnaast draagt educatie bij aan het ontwikkelen van het museum als een lerende organisatie.

Boijmans Hillevliet, *I Never Knew About Fauvism* van Vince Blok, work in progress

Voor educatie onderscheidt Museum Boijmans Van Beuningen in de transitieperiode drie ontwikkelingsdomeinen. Binnen het eerste domein, Museum en Maatschappij, staat een kunsteducatieprogramma centraal met activiteiten en workshops in de stad, in Boijmans Hillevliet en bij tentoonstellingen op locatie. Binnen het domein Kunst en Publiek werkt het museum aan nieuwe vormen van online kunstbemiddeling en het versterken van de kennisbasis voor de online collectie en het depot. Tenslotte maken we binnen het domein Cultuur en School de schoolmuren doorwaadbaar met behulp van Boijmans in de Klas, Cultuurcoaches en een beroepenprogramma voor het MBO.

Museum en Maatschappij

Op Rotterdam-Zuid ontwikkelt het museum Boijmans Hillevliet. In samenwerking met Humanitas, een partner in welzijn en zorg, starten we een leer- en werkplek voor de stad en het museum. Met dit initiatief wil het museum de omgang met erfgoed combineren met de praktijk van jonge makers, nieuwe publieksgroepen bereiken en leren hoe invulling te geven aan het museum van de toekomst. Er gebeurt ongelooflijk veel op het gebied van kunst, cultuur en onderwijs op Rotterdam-Zuid. Veel makers zijn er thuis, er is een bruisend cultureel leven en scholen werken aan de toekomst van de stad. Op luisterpost Boijmans Hillevliet voeren we het gesprek over wat er te leren is van Zuid.

Kunst en Publiek

Museum Boijmans Van Beuningen neemt het publiek serieus, of dat nu bij voorbaat interesse heeft in kunst of niet. Er wordt actief contact met het publiek gezocht en het educatieve programma vindt plaats op raakvlakken, vanuit een open en nieuwsgierige houding. We delen de (kennis over/beelden van) kunst die binnen het museum is verzameld op verschillende manieren en andersom vragen we het publiek om perspectieven, verwachtingen en verhalen te delen, met ons en met elkaar. In het depot ontwerpt en vult het museum een geheel digitaal systeem van publiekbegeleiding.

Cultuur en School

Voor het onderwijs heeft Museum Boijmans Van Beuningen toonaangevende educatieve projecten op maat die kunst een plek geven in het curriculum. Ze prikkelen tot nieuwe vormen van leren, ook buiten het schoollokaal, en helpen een multidisciplinaire en vakoverstijgende blik op de werkelijkheid te ontwikkelen. Tijdens de eerste fase van de transitieperiode zijn de relaties met het onderwijs bestendig middels het programma Boijmans in de Klas. In de tweede fase (2021-2024) wordt via cultuurcoaches op school en maat-trajecten input verzameld met betrekking tot de nieuwe situatie: wat kan een museum zonder gebouw zijn, en wat kan het zo betekenen voor het onderwijs in de stad? Verder richt het museum zich in de transitieperiode speciaal op mbo-studenten. Met het project Kunst/Werk worden ze gestimuleerd om het museum van de toekomst te bezien vanuit hun eigen vakmanschap. De studenten worden betrokken bij het veranderende museum en het depot en kunnen via stageplekken werkervaring opdoen bij beveiliging, horeca en depotwerkzaamheden.

Toegankelijkheid

Museum Boijmans Van Beuningen heeft toegankelijkheid al jaren hoog in het vaandel staan. Het museum ontwikkelde het programma Onvergetelijk voor mensen met dementie en Kunstpraat voor volwassenen met een taalachterstand. Een speciaal aandachtsgebied is het wegnemen van de drempels die mensen met een

beperking ervaren bij museumbezoek. Iedereen moet zich welkom voelen. Een doelgroep die we graag faciliteren zijn rolstoelgebruikers, voor wie het depot en het vernieuwde museum geheel toegankelijk zullen zijn. Ook wordt samengewerkt met Stichting Ogen en Oren tekort, met als doel een optimale fysieke en sociale toegankelijkheid van het depot en museum. Museum Boijmans Van Beuningen heeft ervaring met rondleidingen voor mensen met een visuele beperking (in 2018 beloond met de Raak stimuleringsprijs), voor mensen met een auditieve beperking en voor mensen met dementie.

Inclusie

Museum Boijmans Van Beuningen onderschrijft de code culturele diversiteit en wil qua programma, publiek, partners én personeel een afspiegeling zijn van de stad. Het uitgangspunt is dat iedereen zich door en in het museum serieus genomen voelt, of je bij voorbaat interesse hebt in kunst of niet. De collectie wordt op verschillende manieren gedeeld en andersom voel je je als bezoeker uitgenodigd om perspectieven, verwachtingen en verhalen te delen met het museum en met de stad. Bezoekers zullen ook bijdragen aan het nieuwe programma dat gericht is op de raakvlakken tussen mensen en groeit vanuit wederzijdse nieuwsgierigheid.

Websites

Het museum heeft in 2016 de nieuwe collectiewebsite collectie.boijmans.nl gelanceerd en deze is in 2017 samengevoegd met een geheel vernieuwde 'corporate' website boijmans.nl met de basale informatie over het museum en zijn activiteiten. De onderdelen de Collectie online en ALMA worden geoptimaliseerd, evenals een betere vindbaarheid van gegevens zoals bezoekersinformatie en een langere bezoektijd van individuele bezoekers van de website. In de laatste twee jaar is een standaard ontwikkeld voor het opnemen van nieuwe digitale bestandscatalogi en een website voor het Depot. De laatste wordt kort voor de opening van het depot in november 2021 gelanceerd. Het museum ontsluit ook informatie via andere websites, zoals Google Art Project, Europeana, Van Gogh Worldwide en de Rembrandt Database.

Fonds 21 Extra

Om de educatieve kennis van het museum te bewaren en over te dragen aan een volgende generatie educatoren is door Fonds 21 Extra een genereuze driejarige subsidie aan de afdeling educatie verleend voor het aanstellen van een junior conservator educatie in opleiding die intensief wordt gecoacht en begeleid door een senior conservator educatie. De decennialange ervaring van het museum komt daarmee op een natuurlijke wijze beschikbaar voor een volgende generatie educatoren, die de kunst gaat koppelen aan het publiek.

⁵ Zie <https://www.boijmans.nl/over-het-museum>

10 Onderzoek en publicaties

Het museum ziet onderzoek als een van haar kerntaken. In dit collectieplan komt het woord onderzoek voor in vrijwel iedere categorie – onderzoek naar de collectie, naar de herkomst, om werken wel of niet te ontzamen, onderzoek om conserveringsvraagstukken op te kunnen lossen, naar het contact met het publiek in de transitieperiode, maar taalgebruik in titelbordjes of onderzoek naar de eigen tentoonstellingsgeschiedenis. We verzamelen het liefst ook werk van onderzoekende kunstenaars. Dit onderzoek vertaalt zich in allerlei projecten en publicaties.

10.1 Publicaties

Voor (middel-) grote tentoonstellingen worden altijd catalogi ontwikkeld aan de hand van nieuw onderzoek, zoals *nederland ⇄ bauhaus. Pioniers van een nieuwe wereld, Pure Rubens. Schilder van schetsen* en de spraakmakende expositie over veranderingsgezinde ontwerpen en ontwerpers *Changemakers*. Catalogi worden geschreven door de conservatoren van het museum in samenwerking met gastauteurs. In verband met toekomstige presentaties in het Depot worden publicaties voorbereid over tal van onderwerpen. Bij gebrek aan museumruimte komt de nadruk te liggen op vernieuwend onderzoek vastgelegd in een autonome publicatie, de presentatie zelf krijgt een meer ondersteunend karakter. Bijvoorbeeld de jaren geleden ingezet te onderzoeken Lee Miller in print en laat Middeleeuwse beeldhouwkunst worden aldus openbaar gemaakt en afgesloten, met een bijpassende presentatie in de galerieruimtes van het depot.

Het museum heeft een traditie in het uitbrengen van collectiecatalogi, zoals de digitaal ontsloten collectie vijftiende- en zestiende-eeuwse Nederlandse tekeningen en een publicatie over 25 jaar stadscollectie. In 2017 publiceerde het museum de bestandscatalogus surrealisme, welke in 2020 ook digitaal is ontsloten. Andere collectieonderdelen waarvan het museum een (digitale) catalogus wil realiseren zijn onder meer de Italiaanse tekeningen 1400-1800, zestiende-eeuwse Italiaanse schilderkunst, zeventiende-eeuwse landschapsschilderijen en de prenten van Piranesi. Voor het eerste deel van de Italiaanse tekeningen kreeg het museum in 2018 een royale onderzoeksubsidie van de Getty Foundation onder de noemer *The Paper Project*, waardoor drie jonge onderzoekers zich achtereenvolgens kunnen specialiseren in de Italiaanse tekenkunst. De door Covid-19 opgelopen vertraging vanwege de sluiting van bibliotheken wereldwijd heeft geleid tot een nieuwe planning met goedkeuring van de Getty en de verlenging van de

aanstelling van de tweede fellow ook voor de derde termijn. Het museum werkt ook aan een onderzoek

naar de meer dan tweehonderd werken van Daan van Golden in de collectie.

In de toekomst zullen onderzoeksresultaten in toeneemende mate via de museumwebsite worden gepubliceerd; naast bestandscatalogi publiceert het museum vanaf 2020 ook wetenschappelijke artikelen online. Het eerste gaat in op tentoonstellingspraktijken in musea voor moderne kunst na 1945, en er staan artikelen over de *Infinity Mirror Room* van Kusama en *Man met de rode muts* van Rembrandt – in samenwerking met het Rijksmuseum en Museum het Rembrandthuis - gepland.

In 2007 is gestart met de uitgave van een wetenschappelijke reeks getiteld 'Boijmans Studies', geschreven door conservatoren van het museum of externe auteurs, waarin delen van de museumcollectie of verzamelgeschiedenis belicht worden. De afgelopen jaren verschenen er Boijmans Studies over het museum en de Tweede Wereldoorlog (2018), over James Lee Byars (2019) en in 2021 verschijnt een Boijmans Studie over de surrealistische verzameling van het echtpaar Vancrevel en De Jong. Vanwege haar pensionering als senior conservator vormgeving schrijft Mienke Simon Thomas daarnaast een diepgravende studie over de collectie vormgeving van het museum die eind 2021 zal verschijnen.

Als tegenhanger van de Boijmans Studie waarin verzamelen dikwijls centraal staat zullen vanaf 2022 ook zogenaamde 'Depot Studies' verschijnen. Deze hebben een bepaalde restauratie of restauratieproblematiek als onderwerp of andere aspecten van verzamelen, ontzamen, ordenen enzovoorts. Ze zullen worden geschreven door restauratoren en conservatoren, met als doel om de kennis voor het museum te behouden en de restauratoren ook een platform voor publicatie te kunnen bieden.

Bij de opening verschijnt een architectuur/collectieboek over Depot Boijmans Van Beuningen in samenwerking met MVRDV en het recent verschenen *Best of Boijmans* boekje met hoogtepunten uit de collectie wordt nog aangevuld door een 'acquisitions' supplement bij *The Burlington Magazine*.

Ontsluiting van de collectie (en momenteel ook het depot) vindt op meer onregelmatige basis ook plaats door publicaties in wetenschappelijke boeken, tijdschriften en gelegenheidsbundels.

10.2 Onderzoek

Veel van de publicaties komen voort uit onderzoeksprojecten, maar dat is niet altijd het eerste doel. Momenteel doet het museum onderzoek naar de eigen tentoonstellingsgeschiedenis, ondersteund door Masterstudenten van Curating Arts & Cultures van de Universiteit van Amsterdam en Vrije Universiteit Amsterdam, en bedoeld om te reflecteren op het tentoonstellingsbeleid en de vaste opstelling, zodat we bij heropening van het museum in naar verwachting 2028 een solide, maar ook vernieuwend programma kunnen bieden en met een frisse blik naar de collectie-opstelling kijken. Het kleuronderzoek *De vijfde kleur* van kunstenaar Peter Struycken en de kunst en cultuur in Rotterdam in en na de Tweede Wereldoorlog door kunsthistoricus Sandra Smets zijn onderzoeksprojecten die zullen resulteren in presentaties in het depot. Daarnaast loopt er een onderzoeksproject naar de collectie negentiende-eeuwse schilderijlijsten, ondersteund door de Vereniging Rembrandt en wil het museum daarnaast de collectie negentiende-eeuwse schilderkunst nader onder de loep nemen en digitaal ontsluiten. Binnen Nederland wordt er ook deelgenomen aan grotere onderzoeksprojecten in consortium of cluster verband. Het museum is bijvoorbeeld betrokken bij een initiatief als 'Vrouwen in de kunst: makers en beslissers 1780-1980' van het RKD en diverse museale en universitaire partners en onderzoekt deelname aan een consortium aanvraag NWA op het gebied van publieksparticipatie en citizen science.

11 Samenvatting en actiepunten

De verzameling van Museum Boijmans Van Beuningen is van lokale, nationale en internationale betekenis. Er wordt veel zorg aan besteed en er wordt actief mee gewerkt. Met de opening van Depot Boijmans Van Beuningen en gedurende de renovatie van het museale gebouwencomplex aan het Museumpark is het de komende jaren van groot belang de balans op te maken en het ingezette beleid verder te realiseren. En onze kennis beschikbaar te stellen voor andere professionals en het publiek. Dit gebeurt door:

- De opening van Depot Boijmans Van Beuningen in november 2021 als een publiek-private samenwerking met particulieren verzamelaars
- Het geheel toegankelijk maken van de collectie in het depot door zichtbaarheid, een depot-app, verdiepingsplekken, rondleidingen, studiezalen en -cabines
- Het verbeteren van de fysieke zorg voor de collectie door middel van restauratie en conservering en dit inzichtelijk maken voor het publiek
- Het zichtbaar houden van de collectie gedurende de renovatie door een topstukken presentatie op de vijfde etage van het Depot
- Het organiseren van internationaal reizende tentoonstellingen
- De collectie ruimhartig uitlenen aan collega-instellingen in Nederland, ook met grote ambitieuze projecten bij het Rijksmuseum, KMSKA, Fries Museum en Van Gogh Museum
- Verbindingen leggen met Rotterdam Zuid middels het educatieve programma bij Boijmans Hillevliet
- Het renoveren en vernieuwen van het museumgebouw zodat het klaar is voor een nieuwe decennialange toekomst
- Het versterken van de verzameling door middel van aankopen, schenkingen, legaten en langdurige bruiklenen
- Het ontzamen van objecten en deelcollecties die niet in het collectieprofiel passen
- Het herijken van de collectie prenten en tekeningen
- Het optimaliseren van de virtuele toegankelijkheid van de collectie
- Het publiceren van nieuw onderzoek, zowel gedrukt als online
- De realisatie van het Kenniscentrum binnen de kaders van de renovatie
- De wens om alle bovengenoemde doelstellingen te halen voor 2024, als we 175 jaar bestaan

